త్తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణే తృతీయాష్టకే అష్టమ ప్రపాఠకః

॥అశ్వమేధబ్రాహ్మణం వైశ్వదేవం కాణ్డం తత్ర ప్రథమమహః॥

హరిః ఓమ్॥ సాంగ్రహణ్యేష్ట్యా యజతే। ఇమాం జనతాగ్ం సంగృహ్ణానీతి॥ ద్వాదశారత్నీ రశనా భవతి। ద్వాదశ మాసాః సంవథ్సరః। సంవథ్సరమేవావరున్ధే। మౌఞ్జీ భవతి। ఊర్గ్వై ముఞ్జాః। ఊర్జమేవావరున్ధే॥ చిత్రా నక్షత్రం భవతి। చిత్రం వా ఏతత్కర్మ।[౧] యదశ్వమేధః సమృద్ధ్యై॥ పుణ్యానామ దేవయజనమధ్యవస్యతి। పుణ్యామేవ తేన కీర్తిమభి జయతి॥ అపదాతీనృత్విజః సమావహన్త్యా సుబ్రహ్మణ్యాయాః। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥ కేశశ్మశ్రు వపతే। నఖాని నికృన్తతే। దతో ధావతే। స్నాతి। అహతం వాసః పరిధత్తే। పాప్మనోఽపహత్యై। వాచం యత్వోపవసతి। సువర్గస్య లోకస్య గుప్త్యై। రాత్రిం జాగరయన్త ఆసతే। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥[౨]

కర్మ ధత్తే పఞ్చ చ॥1॥

చతుష్టయ్య ఆపో భవన్తి। చతుశ్శఫో వా అశ్వః ప్రాజాపత్యః సమృద్ధ్యై। తా దిగ్భ్యః సమాభృతా భవన్తి। దిక్షు వా ఆపః। అన్నం వా ఆపః। అద్భ్యో వా అన్నం జాయతే। యదేవాద్భ్యోఽన్నం జాయతే। తదవరున్ధే॥ తాసు బ్రహ్మౌదనం పచతి। రేత ఏవ తద్దధాతి। [3] చతుశ్శరావో భవతి। దిక్ష్వేవ ప్రతితిష్ఠతి॥ ఉభయతో రుక్మౌ భవతః। ఉభయత ఏవాస్మిన్రుచం దధాతి। ఉద్ధరతి శృతత్వాయ। సర్పిష్వాన్ భవతి మేధ్యత్వాయ। చత్వార ఆర్షేయాః ప్రాశ్నన్తి। దిశామేవ జ్యోతిషి జుహోతి॥ చత్వారి హిరణ్యాని దదాతి। దిశామేవ జ్యోతీగ్ష్యవరున్ధే॥ [౪] యదాజ్యముచ్ఛిష్యతే। తస్మిన్రశనాం న్యునత్తి। ప్రజాపతిర్వా ఓదనః। రేత ఆజ్యమ్। యదాజ్యే రశనాం న్యునత్తి। ప్రజాపతిమేవ రేతసా సమర్ధయతి॥

దర్భమయీ రశనా భవతి। బహు వా ఏష కుచరోఽమేధ్యముపగచ్ఛతి। యదశ్వః। పవిత్రం వై దర్భాః।[౫] యద్దర్భమయీ రశనా భవతి। పునాత్యేవైనమ్। పూతమేనం మేధ్యమాలభతే॥ అశ్వస్య వా ఆలబ్ధస్య మహిమోదక్రామత్। స మహర్త్విజః ప్రావిశత్। తన్మహర్త్విజాం మహర్త్విక్త్వమ్। యన్మహర్త్విజః ప్రాశ్నన్తి। మహిమానమేవాస్మిన్తద్దధతి। అశ్వస్య వా ఆలబ్ధస్య రేత ఉదక్రామత్। తథ్సువర్ణ్ణగ్ం హిరణ్యమభవత్। యథ్సువర్ణ్ణగ్ం హిరణ్యం దదాతి। రేత ఏవ తద్దధాతి। ఓదనే దదాతి। రేతో వా ఓదనః। రేతో హిరణ్యమ్। రేతసైవాస్మిన్రేతో దధాతి॥[౬]

దధాతి రున్ధే దర్భా అభవథ్షట్చ॥2॥

యో వై బ్రహ్మణే దేవేభ్యః ప్రజాపతయేఽప్రతిప్రోచ్యాశ్వం మేధ్యం బధ్నాతి। ఆ దేవతాభ్యో వృశ్చ్యతే। పాపీయాన్ భవతి। యః ప్రతిప్రోచ్య। న దేవతాభ్య ఆవృశ్చ్యతే। వసీయాన్ భవతి॥ యదాహ। బ్రహ్మన్నశ్వం మేధ్యం భన్థ్స్యామి దేవేభ్యః ప్రజాపతయే తేన రాధ్యాసమితి। బ్రహ్మ వై బ్రహ్మా। బ్రహ్మణ ఏవ దేవేభ్యః ప్రజాపతయే ప్రతిప్రోచ్యాశ్వం మేధ్యం బధ్నాతి।[౭] న దేవతాభ్య ఆవృశ్చ్యతే। వసీయాన్ భవతి॥ దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవ ఇతి రశనామాదత్తే ప్రసూత్యై। అశ్వినోర్బాహుభ్యామిత్యాహ। అశ్వినౌ హి దేవానామధ్వర్యూ ఆస్తామ్। పూష్ణో హస్తాభ్యామిత్యాహ యత్యై॥ వ్యృద్ధం వా ఏతద్యజ్ఞస్య। యదయజుష్కేణ క్రియతే। ఇమామగృభ్ణన్రశనామృతస్యేత్యధివదతి యజుష్కృత్యై। యజ్ఞస్య సమృద్ధ్యై॥ [౮] తదాహుః। ద్వాదశారత్నీ రశనా కర్తవ్యా3 త్రయోదశారత్నీ3 రితి। ఋషభో వా ఏష ఋతూనామ్। యథ్సంవథ్సరః। తస్య త్రయోదశో మాసో విష్టపమ్। ఋషభ ఏష యజ్ఞానామ్। యదశ్వమేధః। యథా వా ఋషభస్య విష్టపమ్। ఏవమేతస్య విష్టపమ్। త్రయోదశమరత్నిగ్ం రశనాయాముపాదధాతి। [౯] యథర్షభస్య విష్టపగ్ం సగ్గ్ స్కరోతి। తాదృగేవ తత్। పూర్వ ఆయుషి విదథేషు

కస్యైత్యాహ। ఆయురేవాస్మిన్దధాతి। తయా దేవాః సుతమాబభూవురిత్యాహ। భూతిమేవోపావర్తతే। ఋతస్య సామన్త్సరమారపన్తీత్యాహ। సత్యం వా ఋతమ్। సత్యేనైవైనమృతేనారభతే॥ అభిధా అసీత్యాహ। [౧౦] తస్మాదశ్వమేధయాజీ సర్వాణి భూతాన్యభిభవతి। భువనమసీత్యాహ। భూమానమేవోపైతి। యన్తాఽసీత్యాహ। యన్తారమేవైనం కరోతి। ధర్తాఽసీత్యాహ। ధర్తారమేవైనం కరోతి। సోఽగ్నిం వైశ్వానరమిత్యాహ। అగ్నావేవైనం వైశ్వానరే జుహోతి। సప్రథసమిత్యాహ। [౧౧] ప్రజయైవైనం పశుభిః ప్రథయతి। స్వాహాకృత ఇత్యాహ। హోమ ఏవాస్యైషః। పృథివ్యామిత్యాహ। అస్యామేవైనం ప్రతిష్ఠాపయతి। యన్తా రాడ్యన్తాఽసి యమనో ధర్తాఽసి ధరుణ ఇత్యాహ। రూపమేవాస్యైతన్మహిమానం వ్యాచష్టే॥ కృష్యై త్వా క్షేమాయ త్వా రయ్యై త్వా పోషాయ త్వేత్యాహ। ఆశిషమేవైతామాశాస్తే॥ స్వగా త్వా దేవేభ్య ఇత్యాహ। దేవేభ్య ఏవైనగ్గ్ స్వగా కరోతి। స్వాహా త్వా ప్రజాపతయ ఇత్యాహ। ప్రాజాపత్యో వా అశ్వః। యస్యా ఏవ దేవతాయా ఆలభ్యతే। తయైవైనగ్ం సమర్ధయతి॥[౧౨]

బధ్నాతి సమృద్ధ్యా ఉపాదధాత్యసీత్యాహ సప్రథసమిత్యాహ దేవేభ్య ఇత్యాహ పఞ్చ చ॥3॥

యః పితురనుజాయాః పుత్రః। స పురస్తాన్నయతి। యో మాతురనుజాయాః పుత్రః। స పశ్చాన్నయతి। విష్వఞ్చమేవాస్మాత్పాప్మానం వివృహతః। యో అర్వన్తం జిఘాగ్ంసతి తమభ్యమీతి వరుణ ఇతి। శ్వానం చతురక్షం ప్రసౌతి। పరో మర్తః పరః శ్వేతి శునశ్చతురక్షస్య ప్రహన్తి। శ్వేవ వై పాప్మా భ్రాతృవ్యః। పాప్మానమేవాస్య భ్రాతృవ్యగ్ం హన్తి॥ సైధ్రకం ముసలం భవతి।[౧౩] కర్మ కర్మైవాస్మై సాధయతి। పౌగ్శ్చలేయో హన్తి। పుగ్గ్ శ్చల్వాం వై దేవాః శుచం న్యదధుః। శుచైవాస్య శుచగ్ం హన్తి॥ పాప్మా వా ఏతమీప్సతీత్యాహుః। యోఽశ్వమేధేన యజత ఇతి। అశ్వస్యాధస్పదముపాస్యతి। వజ్రో వా అశ్వః ప్రాజాపత్యః। వజ్రేణైవ పాప్మానం భ్రాతృవ్యమవక్రామతి॥ దక్షిణాఽపప్లావయతి।[౧౪]

పాప్మానమేవాస్మాచ్ఛమలమప ప్లావయతి॥ ఐషీక ఉదూహో భవతి। ఆయుర్వా ఇషీకాః। ఆయురేవాస్మిన్దధతి। అమృతం వా ఇషీకాః। అమృతమేవాస్మిన్దధతి। వేతసశాఖోపసంబద్ధా భవతి। అప్సుయోనిర్వా అశ్వః। అప్సుజో వేతసః। స్వాదేవైనం యోనేర్నిర్మిమీతే। పురస్తాత్ప్రత్యఞ్చమభ్యుదూహతి। పురస్తాదేవాస్మిన్ ప్రతీచ్యమృతం దధాతి॥ అహం చ త్వం చ వృత్రహన్నితి బ్రహ్మా యజమానస్య హస్తం గృహ్ణాతి। బ్రహ్మక్షత్త్రే ఏవ సందధాతి। అభి క్రత్వేన్ద్ర భూరధ జ్మన్నిత్యధ్వర్యుర్యజమానం వాచయత్యభిజిత్యై॥[౧౫]

భవతి ప్లావయతి మిమీతే పఞ్చ చ॥4॥

చత్వార ఋత్విజః సముక్షన్తి। ఆభ్య ఏవైనం చతసృభ్యో దిగ్భ్యోఽభిసమీరయన్తి॥ శతేన రాజపుత్త్రైః సహాధ్వర్యుః। పురస్తాత్ప్రత్యఙ్తిష్ఠన్ ప్రోక్షతి। అనేనాశ్వేన మేధ్యేనేష్ట్వా। అయగ్ం రాజా వృత్రం వధ్యాదితి। రాజ్యం వా అధ్వర్యుః। క్షత్త్రగ్ం రాజపుత్త్రః। రాజ్యేనైవాస్మిన్ క్షత్త్రం దధాతి॥ శతేనారాజభిరుగ్రైః సహ బ్రహ్మా।[౧౬] దక్షిణత ఉదఙ్తిష్ఠన్ ప్రోక్షతి। అనేనాశ్వేన మేధ్యేనేష్ట్వా। అయగ్ం రాజాఽప్రతిధృష్యోఽస్త్వితి। బలం వై బ్రహ్మా। బలమరాజోగ్రః। బలేనైవాస్మిన్ బలం దధాతి॥ శతేన సూతగ్రామణిభిః సహ హోతా। పశ్చాత్ప్రాఙ్తిష్ఠన్ ప్రోక్షతి। అనేనాశ్వేన మేధ్యేనేష్ట్వా। అయగ్ం రాజాఽస్యై విశః [౧౭] బహుగ్వై బహ్వశ్వాయై బహ్వజావికాయై। బహువ్రీహియవాయై బహుమాషతిలాయై। బహుహిరణ్యాయై బహుహస్తికాయై। బహుదాసపూరుషాయై రయిమత్యై పుష్టిమత్యై। బహురాయస్పోషాయై రాజాఽస్త్వితి। భూమా వై హోతా। భూమా సూతగ్రామణ్యః। భూమ్నైవాస్మిన్ భూమానం దధాతి॥ శతేన క్షత్తసంగ్రహీతృభిః సహోద్గాతా। ఉత్తరతో దక్షిణా తిష్ఠన్ ప్రోక్షతి।[౧౮] అనేనాశ్వేన మేధ్యేనేష్ట్వా। అయగ్ం రాజా సర్వమాయురేత్వితి। ఆయుర్వా ఉద్గాతా। ఆయుః క్షత్తసంగ్రహీతారః। ఆయుషైవాస్మిన్నాయుర్దధాతి। శతగ్ం శతం భవన్తి। శతాయుః పురుషః శతేన్ద్రియః। ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి॥ చతుః శతా

భవన్తి। చతస్రో దిశః। దిక్ష్వేవ ప్రతి తిష్ఠతి॥[౧౯]

బ్రహ్మ విశ ఉక్షితి దిశ ఏకం చ॥5॥

యథా వై హవిషో గృహీతస్య స్కన్దతి। ఏవం వా ఏతదశ్వస్య స్కన్దతి। యన్నిక్తమనాలబ్ధముత్సృజన్తి। యత్స్తోక్యా అన్వాహ। సర్వహుతమేవైనం కరోత్యస్కన్దాయ। అస్కన్నగ్ం హి తత్। యద్ధుతస్య స్కన్దతి॥ సహస్రమన్వాహ। సహస్రసంమితః సువర్గో లోకః। సువర్గస్య లోకస్యాభిజిత్యై॥[౨౦] యత్పరిమితా అనుబ్రూయాత్। పరిమితమవరున్ధీత। అపరిమితా అన్వాహ। అపరిమితః సువర్గో లోకః। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥ స్తోక్యా జుహోతి। యా ఏవ వర్ష్యా ఆపః। తా అవరున్ధే॥ అస్యాం జుహోతి। ఇయం వా అగ్నిర్వైశ్వానరః॥[౨౧] అస్యామేవైనాః ప్రతిష్ఠాపయతి॥ ఉవాచ హ ప్రజాపతిః। స్తోక్యాసు వా అహమశ్వమేధగ్ం సగ్గ్ స్థాపయామి। తేన తతః సగ్గ్ స్థితేన చరామీతి॥ అగ్నయే స్వాహేత్యాహ। అగ్నయ ఏవైనం జుహోతి। సోమాయ స్వాహేత్యాహ। సోమాయైవైనం జుహోతి। సవిత్రే స్వాహేత్యాహ। సవిత్ర ఏవైనం జుహోతి।[౨౨] సరస్వత్యై స్వాహేత్యాహ। సరస్వత్యా ఏవైనం జుహోతి। పూష్ణే స్వాహేత్యాహ। పూష్ణ ఏవైనం జుహోతి। బృహస్పతయే స్వాహేత్యాహ। బృహస్పతయ ఏవైనం జుహోతి। అపాం మోదాయ స్వాహేత్యాహ। అద్భ్య ఏవైనం జుహోతి। వాయవే స్వాహేత్యాహ। వాయవ ఏవైనం జుహోతి।[౨౩] మిత్రాయ స్వాహేత్యాహ। మిత్రాయైవైనం జుహోతి। వరుణాయ స్వాహేత్యాహ। వరుణాయైవైనం జుహోతి। ఏతాభ్య ఏవైనం దేవతాభ్యో జుహోతి॥ దశదశ సంపాదం జుహోతి। దశాక్షరా విరాట్। అన్నం విరాట్। విరాజైవాన్నాద్యమవరున్ధే॥ ప్ర వా ఏషోఽస్మాల్లోకాచ్చ్యవతే। యః పరాచీరాహుతీర్జుహోతి। పునః పునరభ్యావర్తం జుహోతి। అస్మిన్నేవ లోకే ప్రతితిష్ఠతి॥ ఏతాగ్ం హ వావ సోఽశ్వమేధస్య సగ్గ్ స్థితిమువాచాస్కన్దాయ। అస్కన్నగ్ం హి తత్। యద్యజ్ఞస్య సగ్గ్ స్థితస్య స్కన్దతి॥[౨౪]

అభిజిత్యై వైశ్వానరః సవిత్ర ఏవైనం జుహోతి వాయవ ఏవైనం జుహోతి వ్యవతే షట్చ॥6॥

ప్రజాపతయే త్వా జుష్టం ప్రోక్షామీతి పురస్తాత్ప్రత్యఙ్ప్రోక్షన్ ప్రోక్షతి। ప్రజాపతిర్వై దేవానామన్నాదో వీర్యావాన్। అన్నాద్యమేవాస్మిన్ వీర్యం దధాతి। తస్మాదశ్వః పశూనామన్నాదో వీర్యావత్తమః॥ ఇన్ద్రాగ్నిభ్యాం త్వేతి దక్షిణతః। ఇన్ద్రాగ్నీ వై దేవానామోజిష్ఠౌ బలిష్ఠౌ। ఓజ ఏవాస్మిన్ బలం దధాతి। తస్మాదశ్వః పశూనామోజిష్ఠో బలిష్ఠః॥ వాయవే త్వేతి పశ్చాత్। వాయుర్వై దేవానామాశుః సారసారితమః।[౨౫] జవమేవాస్మిన్దధాతి। తస్మాదశ్వః పశూనామాశుః సారసారితమః॥ విశ్వేభ్యస్త్వా దేవేభ్య ఇత్యుత్తరతః। విశ్వే వై దేవా దేవానాం యశస్వితమాః। యశ ఏవాస్మిన్దధాతి। తస్మాదశ్వః పశూనాం యశస్వితమః॥ దేవేభ్యస్త్వేత్యధస్తాత్। దేవా వై దేవానామపచితతమాః। అపచితిమేవాస్మిన్దధాతి। తస్మాదశ్వః పశూనామపచితతమః॥ [౨౬] సర్వేభ్యస్త్వా దేవేభ్య ఇత్యుపరిష్టాత్। సర్వే వై దేవాస్త్విషిమన్తో హరస్వినః। త్విషిమేవాస్మిన్ హరో దధాతి। తస్మాదశ్వః పశూనాం త్విషిమాన్ హరస్వితమః॥ దివే త్వాఽన్తరిక్షాయ త్వా పృథివ్యై త్వేత్యాహ। ఏభ్య ఏవైనం లోకేభ్యః ప్రోక్షతి। సతే త్వాఽసతే త్వాఽద్భ్యస్త్వౌషధీభ్యస్త్వా విశ్వేభ్యస్త్వా భూతేభ్య ఇత్యాహ। తస్మాదశ్వమేధయాజినగ్ం సర్వాణి భూతాన్యుపజీవన్తి॥ బ్రహ్మవాదినో వదన్తి। యత్ప్రాజాపత్యోఽశ్వః। అథ కస్మాదేనమన్యాభ్యో దేవతాభ్యోఽపి ప్రోక్షతీతి। అశ్వే వై సర్వా దేవతా అన్వాయత్తాః। తం యద్విశ్వేభ్యస్త్వా భూతేభ్య ఇతి ప్రోక్షతి। దేవతా ఏవాస్మిన్నన్వాయాతయతి। తస్మాదశ్వే సర్వా దేవతా అన్వాయత్తాః॥[౨౭]

సారసారితమోపచితతమః ప్రాజాపత్యోఽశ్వః పఞ్చ చ॥7॥

యథా వై హవిషో గృహీతస్య స్కన్దతి। ఏవం వా ఏతదశ్వస్య స్కన్దతి। యత్ప్రోక్షితమనాలబ్ధముత్సృజన్తి। యదశ్వచరితాని జుహోతి। సర్వహుతమేవైనం

కరోత్యస్కన్దాయ। అస్కన్నగ్ం హి తత్। యద్ధుతస్య స్కన్దతి। ఈంకారాయ స్వాహేంకృతాయ స్వాహేత్యాహ। ఏతాని వా అశ్వచరితాని। చరితైరేవైనగ్ం సమర్ధయతి॥ [౨౦] తదాహుః। అనాహుతయో వా అశ్వచరితాని। నైతా హోతవ్యా ఇతి। అథో ఖల్వాహుః। హోతవ్యా ఏవ। అత్ర వావైవం విద్వానశ్వమేధగ్ం సగ్గ్ స్థాపయతి। యదశ్వచరితాని జుహోతి। తస్మాద్ధోతవ్యా ఇతి॥ బహిర్ధా వా ఏనమేతదాయతనాద్దధాతి। భ్రాతృవ్యమస్మై జనయతి। [౨౯] యస్యానాయతనేఽన్యత్రాగ్నేరాహుతీర్జుహోతి। సావిత్రియా ఇష్ట్యః పురస్తాథ్స్విష్టకృతః। ఆహవనీయేఽశ్వచరితాని జుహోతి। ఆయతన ఏవాస్యాహుతీర్జుహోతి। నాస్మై భ్రాతృవ్యం జనయతి। తదాహుః॥ యజ్ఞముఖే యజ్ఞముఖే హోతవ్యాః। యజ్ఞస్య క్లృప్త్యై। సువర్గస్య లోకస్యానుఖ్యాత్యా ఇతి॥ అథో ఖల్వాహుః। [30] యద్యజ్ఞముఖే యజ్ఞముఖే జుహుయాత్। పశుభిర్యజమానం వ్యర్ధయేత్। అవ సువర్గాల్లోకాత్పద్యేత। పాపీయాన్థ్స్యాదితి। సకృదేవ హోతవ్యాః। న యజమానం పశుభిర్వ్యర్ధయతి। అభి సువర్గం లోకం జయతి। న పాపీయాన్ భవతి॥ అష్టాచత్వారిగ్ంశతమశ్వరూపాణి జుహోతి। అష్టాచత్వారిగ్ంశదక్షరా జగతీ। జాగతోఽశ్వః ప్రాజాపత్యః సమృద్ధ్యై॥ ఏకమతిరిక్తం జుహోతి। తస్మాదేకః ప్రజాస్వర్ధుకః॥[30]

అర్ధయతి జనయతి ఖల్వాహుర్జగతీ త్రీణి చ॥8॥

విభూర్మాత్రా ప్రభూః పిత్రేత్యాహ। ఇయం వై మాతా। అసౌ పితా। ఆభ్యామేవైనం పరిదదాతి। అశ్వోఽసి హయోఽసీత్యాహ। శాస్త్యేవైనమేతత్। తస్మాచ్ఛిష్టాః ప్రజా జాయన్తే॥ అత్యోఽసీత్యాహ। తస్మాదశ్వః సర్వాన్ పశూనత్యేతి। తస్మాదశ్వః సర్వేషాం పశూనాగ్ం శ్రైష్ఠ్యం గచ్ఛతి।[3౧] ప్ర యశః శ్రైష్ఠ్యమాప్నోతి। య ఏవం వేద। నరోఽస్యర్వాఽసి సప్తిరసి వాజ్యసీత్యాహ। రూపమేవాస్యైతన్మహిమానం వ్యాచష్టే। యయుర్నామాఽసీత్యాహ। ఏతద్వా అశ్వస్య ప్రియం నామధేయమ్। ప్రియేణైవైనం నామధేయేనాభివదతి। తస్మాదప్యామిత్రౌ

సంగత్యై। నామ్నా చేధ్వయేతే। మిత్రమేవ భవతః॥ [33] ఆదిత్యానాం పత్వాఽన్విహీత్యాహ।
ఆదిత్యానేపైనం గమయతి॥ అగ్నయే స్వాహా స్వాహేన్ద్రాగ్నిభ్యామితి పూర్వహోమాఞ్జుహోతి।
పూర్వ ఏవ ద్విషన్తం భ్రాతృవ్యమతిక్రామతి। భూరసి భువే త్వా భవ్యాయ త్వా భవిష్యతే
త్వేత్యుత్సృజతి సర్వత్వాయ॥ దేవా ఆశాపాలా ఏతం దేవేభ్యోఽశ్వం మేధాయ ప్రోక్షితం
గోపాయతేత్యాహ। శతం పై తల్ప్యా రాజపుత్రా దేవా ఆశాపాలాః। తేభ్య ఏపైనం
పరిదదాతి॥ ఈశ్వరో వా అశ్వః ప్రముక్తః పరాం పరావతం గన్తోః। ఇహ ధృతిః స్వాహేహ
విధృతిః స్వాహేహ రన్తిః స్వాహేహ రమతిః స్వాహేతి చతుష్షు పత్సు జుహోతి।[34] ఏతా వా
అశ్వస్య బన్ధనమ్। తాభిరేపైనం బధ్నాతి। తస్మాదశ్వః ప్రముక్తో బన్ధనమాగచ్ఛతి।
తస్మాదశ్వః ప్రముక్తో బన్ధనం న జహాతి॥ రాష్ట్రం వా అశ్వమేధః। రాష్ట్రే ఖలు వా ఏతే
వ్యాయచ్ఛన్తే। యేఽశ్వం మేధ్యగ్ం రక్షన్తి। తేషాం య ఉదృచం గచ్ఛన్తి। రాష్ట్రాదేవ తే
రాష్ట్రం గచ్ఛన్తి। అథ య ఉదృచం న గచ్ఛన్తి।[35] రాష్ట్రాదేవ తే వ్యవచ్ఛిద్యన్తే। పరా వా
ఏష సిచ్యతే। యోఽబలోఽశ్వమేధేన యజతే॥ యదమిత్రా అశ్వం విన్దేరన్న్। హన్యేతాస్య
యజ్ఞః। చతుశ్శతా రక్షన్తి। యజ్ఞస్యాఘాతాయ। అథాన్యమానీయ ప్రోక్షేయుః। సైవ తతః
ప్రాయశ్చిత్తిః॥[36]

గచ్ఛతి భవతః పత్సు జుహోతి న గచ్ఛన్తి నవ చ॥9॥

ప్రజాపతిరకామయతాశ్వమేధేన యజేయేతి। స తపోఽతప్యత। తస్య తేపానస్య। సప్తాత్మనో
దేవతా ఉదక్రామన్న్। సా దీక్షాఽభవత్। స ఏతాని పైశ్వదేవాన్యపశ్యత్। తాన్యజుహోత్। తైర్వై
స దీక్షామవారున్ధ। యద్వైశ్వదేవాని జుహోతి। దీక్షామేవ తైర్యజమానోఽవరున్ధే।[37] సప్త
జుహోతి। సప్త హి తా దేవతా ఉదక్రామన్న్। అన్వహం జుహోతి। అన్వహమేవ
దీక్షామవరున్ధే। త్రీణి పైశ్వదేవాని జుహోతి। చత్వార్యౌద్గ్రహణాని। సప్త సంపద్యన్తే। సప్త పై
శీర్షణ్యాః ప్రాణాః। ప్రాణా దీక్షా। ప్రాణైరేవ ప్రాణాన్దీక్షామవరున్ధే॥ [38] ఏకవిగ్ంశతిం

వైశ్వదేవాని జుహోతి। ఏకవిగ్ంశతిర్వై దేవలోకాః। ద్వాదశ మాసాః పఞ్చర్తవః। త్రయ ఇమే లోకాః। అసావాదిత్య ఏకవిగ్ంశః। ఏష సువర్గో లోకః। తద్దైవ్యం క్షత్త్రమ్। సా శ్రీః। తద్బ్రధ్నస్య విష్టపమ్। తథ్స్వారాజ్యముచ్యతే॥ [౩౯] త్రిగ్ంశతమౌద్గ్రహణాని జుహోతి। త్రిగ్ంశదక్షరా విరాట్। అన్నం విరాట్। విరాజైవాన్నాద్యమవరున్ధే॥ త్రేధా విభజ్య దేవతాం జుహోతి। త్ర్యావృతో వై దేవాః। త్ర్యావృత ఇమే లోకాః। ఏషాం లోకానామాప్త్యై। ఏషాం లోకానాం క్లృప్త్యై॥ అప వా ఏతస్మాత్ప్రాణాః క్రామన్తి। [౪౦] యో దీక్షామతిరేచయతి। సప్తాహం ప్రచరన్తి। సప్త వై శీర్షణ్యాః ప్రాణాః। ప్రాణా దీక్షా। ప్రాణైరేవ ప్రాణాన్దీక్షామవరున్ధే॥ పూర్ణాహుతిముత్తమాం జుహోతి। సర్వం వై పూర్ణాహుతిః। సర్వమేవాప్నోతి। అథో ఇయం వై పూర్ణాహుతిః। అస్యామేవ ప్రతితిష్ఠతి॥[౪౧]

రున్ధే ప్రాణాన్దీక్షామవరున్ధ ఉచ్యతే క్రామన్తి తిష్ఠతి॥10॥

ప్రజాపతిరశ్వమేధమసృజత। తగ్ం సృష్టం న కిఞ్చనోదయచ్ఛత్। తం వైశ్వదేవాన్యేవోదయచ్ఛన్న్। యద్వైశ్వదేవాని జుహోతి। యజ్ఞస్యోద్యత్యై। స్వాహాఽఽధిమాధీతాయ స్వాహా। స్వాహాఽఽధీతం మనసే స్వాహా। స్వాహా మనః ప్రజాపతయే స్వాహా। కాయ స్వాహా కస్మై స్వాహా కతమస్మై స్వాహేతి ప్రాజాపత్యే ముఖ్యే భవతః। ప్రజాపతిముఖాభిరేవైనం దేవతాభిరుద్యచ్ఛతే॥[౪౨] అదిత్యై స్వాహాఽదిత్యై మహ్యై స్వాహాఽదిత్యై సుమృడీకాయై స్వాహేత్యాహ। ఇయం వా అదితిః। అస్యా ఏవైనం ప్రతిష్ఠాయోద్యచ్ఛతే॥ సరస్వత్యై స్వాహా సరస్వత్యై బృహత్యై స్వాహా సరస్వత్యై పావకాయై స్వాహేత్యాహ। వాగ్వై సరస్వతీ। వాచైవైనముద్యచ్ఛతే॥ పూష్ణే స్వాహా పూష్ణే ప్రపథ్యాయ స్వాహా పూష్ణే నరన్ధిషాయ స్వాహేత్యాహ। పశవో వై పూషా। పశుభిరేవైనముద్యచ్ఛతే॥ త్వష్ట్రే స్వాహా త్వష్ట్రే తురీపాయ స్వాహా త్వష్ట్రే పురురూపాయ స్వాహేత్యాహ। త్వష్టా వై పశూనాం మిథునానాగ్ం రూపకృత్। రూపమేవ పశుషు దధాతి।

అథో రూపైరేవైనముద్యచ్ఛతే॥ విష్ణవే స్వాహా విష్ణవే నిఖుర్యపాయ స్వాహా విష్ణవే నిభూయపాయ స్వాహేత్యాహ। యజ్ఞో వై విష్ణుః। యజ్ఞాయైవైనముద్యచ్ఛతే॥ పూర్ణాహుతిముత్తమాం జుహోతి। ప్రత్యుత్తబ్ధ్యై సయత్వాయ॥[౪౩]

యచ్ఛతే పురురూపాయ స్వాహేత్యాహాష్టౌ చ॥11॥

సావిత్రమష్టాకపాలం ప్రాతర్నిర్వపతి। అష్టాక్షరా గాయత్రీ। గాయత్రం ప్రాతఃసవనమ్। ప్రాతఃసవనాదేవైనం గాయత్రియాశ్ఛన్దసోఽధి నిర్మిమీతే। అథో ప్రాతఃసవనమేవ తేనాప్నోతి। గాయత్రీం ఛన్దః॥ సవిత్రే ప్రసవిత్ర ఏకాదశకపాలం మధ్యన్దినే। ఏకాదశాక్షరా త్రిష్టుప్। త్రైష్టుభం మాధ్యన్దినగ్ం సవనమ్। మాధ్యన్దినాదేవైనగ్ం సవనాత్త్రిష్టుభశ్ఛన్దసోఽధి నిర్మిమీతే।[౪౪] అథో మాధ్యన్దినమేవ సవనం తేనాప్నోతి। త్రిష్టుభం ఛన్దః। సవిత్ర ఆసవిత్రే ద్వాదశకపాలమపరాహ్ణే। ద్వాదశాక్షరా జగతీ। జాగతం తృతీయసవనమ్। తృతీయసవనాదేవైనం జగత్యాశ్ఛన్దసోఽధి నిర్మిమీతే। అథో తృతీయసవనమేవ తేనాప్నోతి। జగతీం ఛన్దః॥ ఈశ్వరో వా అశ్వః ప్రముక్తః పరాం పరావతం గన్తోః। ఇహ ధృతిః స్వాహేహ విధృతిః స్వాహేహ రన్తిః స్వాహేహ రమతిః స్వాహేతి చతస్ర ఆహుతీర్జుహోతి।[౪౫] చతస్రో దిశః। దిగ్భిరేవైనం పరిగృహ్ణాతి॥ ఆశ్వత్థో వ్రజో భవతి। ప్రజాపతిర్దేవేభ్యో నిలాయత। అశ్వో రూపం కృత్వా। సోఽశ్వత్థే సంవథ్సరమతిష్ఠత్। తదశ్వత్థస్యాశ్వత్థత్వమ్। యదాశ్వత్థో వ్రజో భవతి। స్వ ఏవైనం యోనౌ ప్రతిష్ఠాపయతి॥[౪౬]

త్రిష్టుభశ్ఛన్దసోఽధి నిర్మిమీతే జుహోతి నవ చ॥12॥

ఆ బ్రహ్మన్ బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతామిత్యాహ। బ్రాహ్మణ ఏవ బ్రహ్మవర్చసం దధాతి। తస్మాత్పురా బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చస్యజాయత॥ ఆఽస్మిన్రాష్ట్రే రాజన్య ఇషవ్యః శూరో మహారథో జాయతామిత్యాహ। రాజన్య ఏవ శౌర్యం మహిమానం దధాతి।

తస్మాత్పురా రాజన్య ఇషవ్యః శూరో మహారథోఽజాయత॥ దోగ్ధ్రీ ధేనురిత్యాహ। ధేన్వామేవ పయో దధాతి। తస్మాత్పురా దోగ్ధ్రీ ధేనురజాయత। వోఢాఽనడ్వానిత్యాహ।[౪౭] అనడుహ్యేవ వీర్యం దధాతి। తస్మాత్పురా వోఢాఽనడ్వానజాయత॥ ఆశుః సప్తిరిత్యాహ। అశ్వ ఏవ జవం దధాతి। తస్మాత్పురాఽఽశురశ్వోఽజాయత॥ పురంధిర్యోషేత్యాహ। యోషిత్యేవ రూపం దధాతి। తస్మాథ్స్త్రీ యువతిః ప్రియా భావుకా। జిష్ణూ రథేష్ఠా ఇత్యాహ। ఆ హ వై తత్ర జిష్ణూ రథేష్ఠా జాయతే।[౪౮] యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే॥ సభేయో యువేత్యాహ। యో వై పూర్వవయసీ। స సభేయో యువా। తస్మాద్యువా పుమాన్ ప్రియో భావుకః। ఆఽస్య యజమానస్య వీరో జాయతామిత్యాహ। ఆ హ వై తత్ర యజమానస్య వీరో జాయతే। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే॥ నికామే నికామే నః పర్జన్యో వర్షత్విత్యాహ। నికామే నికామే హ వై తత్ర పర్జన్యో వర్షతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఫలిన్యో న ఓషధయః పచ్యన్తామిత్యాహ। ఫలిన్యో హ వై తత్రౌషధయః పచ్యన్తే। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। యోగక్షేమో నః కల్పతామిత్యాహ। కల్పతే హ వై తత్ర ప్రజాభ్యో యోగక్షేమః। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే॥[౪౯]

అనడ్వానిత్యాహ జాయతే వర్షతి సప్త చ॥13॥

ప్రజాపతిర్దేవేభ్యో యజ్ఞాన్వ్యాదిశత్। స ఆత్మన్నశ్వమేధమధత్త। తం దేవా అబ్రువన్న్। ఏష వావ యజ్ఞః। యదశ్వమేధః। అప్యేవ నోఽత్రాస్త్వితి। తేభ్య ఏతానన్నహోమాన్ ప్రాయచ్ఛత్। తానజుహోత్। తైర్వై స దేవానప్రీణాత్। యదన్నహోమాఞ్జుహోతి। [౫౦] దేవానేవ తైర్యజమానః ప్రీణాతి॥ ఆజ్యేన జుహోతి। అగ్నేర్వా ఏతద్రూపమ్। యదాజ్యమ్। యదాజ్యేన జుహోతి। అగ్నిమేవ తత్ప్రీణాతి। మధునా జుహోతి। మహత్యై వా ఏతద్దేవతాయై రూపమ్। యన్మధు। యన్మధునా జుహోతి।[౫౧] మహతీమేవ తద్దేవతాం ప్రీణాతి। తణ్డులైర్జుహోతి। వసూనాం వా ఏతద్రూపమ్। యత్తణ్డులాః। యత్తణ్డులైర్జుహోతి। వసూనేవ తత్ప్రీణాతి।

పృథుకైర్జుహోతి। రుద్రాణాం వా ఏతద్రూపమ్। యత్పృథుకాః। యత్పృథుకైర్జుహోతి।[౫౨]
రుద్రానేవ తత్ప్రీణాతి। లాజైర్జుహోతి। ఆదిత్యానాం వా ఏతద్రూపమ్। యల్లాజాః।
యల్లాజైర్జుహోతి। ఆదిత్యానేవ తత్ప్రీణాతి। కరమ్బైర్జుహోతి। విశ్వేషాం వా ఏతద్దేవానాగ్ం
రూపమ్। యత్కరమ్బాః। యత్కరమ్బైర్జుహోతి। [౫౩] విశ్వానేవ తద్దేవాన్ ప్రీణాతి।
ధానాభిర్జుహోతి। నక్షత్రాణాం వా ఏతద్రూపమ్। యద్ధానాః। యద్ధానాభిర్జుహోతి।
నక్షత్రాణ్యేవ తత్ప్రీణాతి। సక్తుభిర్జుహోతి। ప్రజాపతేర్వా ఏతద్రూపమ్। యథ్సక్తవః।
యథ్సక్తుభిర్జుహోతి। [౫౪] ప్రజాపతిమేవ తత్ప్రీణాతి। మసూస్యైర్జుహోతి। సర్వాసాం వా
ఏతద్దేవతానాగ్ం రూపమ్। యన్మసూస్యాని। యన్మసూస్యైర్జుహోతి। సర్వా ఏవ తద్దేవతాః
ప్రీణాతి। ప్రియఙ్గుతణ్డులైర్జుహోతి। ప్రియాఙ్గా హ వై నామైతే। ఏతైర్వై దేవా అశ్వస్యాఙ్గాని
సమదధుః। యత్ప్రియఙ్గుతణ్డులైర్జుహోతి। అశ్వస్యైవాఙ్గాని సందధాతి। దశాన్నాని జుహోతి।
దశాక్షరా విరాట్। విరాట్కృథ్స్నస్యాన్నాద్యస్యావరుద్ధ్యై॥[౫౫]

జుహోతి మధునా జుహోతి పృథుకైర్జుహోతి కరమ్బైర్జుహోతి సక్తుభిర్జుహోతి ప్రియఙ్గుతణ్డులైర్జుహోతి చత్వారి చ॥14॥

అన్నహోమానాజ్యేనాగ్నేర్మధునా తణ్డులైః పృథుకైర్లాజైః కరమ్బైర్ధానాభిః సక్తుభిర్మసూస్యైః ప్రియఙ్గుతణ్డులైర్దశాన్నాని ద్వాదశ॥

ప్రజాపతిరశ్వమేధమసృజత। తగ్ం సృష్టగ్ం రక్షాగ్ంస్యజిఘాగ్ంసన్న్। స ఏతాన్
ప్రజాపతిర్నక్తగ్ం హోమానపశ్యత్। తానజుహోత్। తైర్వై స యజ్ఞాద్రక్షాగ్స్యపాహన్న్।
యన్నక్తగ్ం హోమాఞ్జుహోతి। యజ్ఞాదేవ తైర్యజమానో రక్షాగ్స్యపహన్తి। ఆజ్యేన జుహోతి।
వజ్రో వా ఆజ్యమ్। వజ్రేణైవ యజ్ఞాద్రక్షాగ్స్యపహన్తి।[౫౬] ఆజ్యస్య ప్రతిపదం కరోతి। ప్రాణో
వా ఆజ్యమ్। ముఖత ఏవాస్య ప్రాణం దధాతి। అన్నహోమాఞ్జుహోతి। శరీరవదేవావరున్ధే।
వ్యత్యాసం జుహోతి। ఉభయస్యావరుద్ధ్యై। నక్తం జుహోతి। రక్షసామపహత్యై। ఆజ్యేనాన్తతో
జుహోతి।[౫౭] ప్రాణో వా ఆజ్యమ్। ఉభయత ఏవాస్య ప్రాణం దధాతి। పురస్తాచ్చోపరిష్టాచ్చ।

ఏకస్మై స్వాహేత్యాహ। అస్మిన్నేవ లోకే ప్రతితిష్ఠతి। ద్వాభ్యాగ్ స్వాహేత్యాహ। అముష్మిన్నేవ లోకే ప్రతి తిష్ఠతి। ఉభయోరేవ లోకయోః ప్రతి తిష్ఠతి। అస్మిగ్గ్శ్చాముష్మిగ్గ్శ్చ॥ శతాయ స్వాహేత్యాహ। శతాయుర్వై పురుషః శతవీర్యః। ఆయురేవ వీర్యమవరున్ధే। సహస్రాయ స్వాహేత్యాహ। ఆయుర్వై సహస్రమ్। ఆయురేవావరున్ధే। సర్వస్మై స్వాహేత్యాహ। అపరిమితమేవావరున్ధే॥[౫౮]

ఏవ యజ్ఞాద్రక్షాగ్ంస్యపహన్త్యన్తతో జుహోతి శతాయ స్వాహేత్యాహ సప్త చ॥15॥

ప్రజాపతిం వా ఏష ఈప్సతీత్యాహుః। యోఽశ్వమేధేన యజత ఇతి। అథో ఆహుః। సర్వాణి భూతానీతి। ఏకస్మై స్వాహేత్యాహ॥ ప్రజాపతిర్వా ఏకః। తమేవాప్నోతి। ఏకస్మై స్వాహా ద్వాభ్యాగ్ స్వాహేత్యభిపూర్వమాహుతీర్జుహోతి। అభిపూర్వమేవ సువర్గం లోకమేతి॥ ఏకోత్తరం జుహోతి।[౫౯] ఏకవదేవ సువర్గం లోకమేతి। సన్తతం జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్య సంతత్యై। శతాయ స్వాహేత్యాహ। శతాయుర్వై పురుషః శతవీర్యః। ఆయురేవ వీర్యమవరున్ధే। సహస్రాయ స్వాహేత్యాహ। ఆయుర్వై సహస్రమ్। ఆయురేవావరున్ధే। అయుతాయ స్వాహా నియుతాయ స్వాహా ప్రయుతాయ స్వాహేత్యాహ।[౬౦] త్రయ ఇమే లోకాః। ఇమానేవ లోకానవరున్ధే। అర్బుదాయ స్వాహేత్యాహ। వాగ్వా అర్బుదమ్। వాచమేవావరున్ధే। న్యర్బుదాయ స్వాహేత్యాహ। యో వై వాచో భూమా। తన్న్యర్బుదమ్। వాచ ఏవ భూమానమవరున్ధే। సముద్రాయ స్వాహేత్యాహ। [౬౧] సముద్రమేవాప్నోతి। మధ్యాయ స్వాహేత్యాహ। మధ్యమేవాప్నోతి। అన్తాయ స్వాహేత్యాహ। అన్తమేవాప్నోతి। పరార్ధాయ స్వాహేత్యాహ। పరార్ధమేవాప్నోతి। ఉషసే స్వాహా వ్యుష్ట్యై స్వాహేత్యాహ। రాత్రిర్వా ఉషాః। అహర్వ్యుష్టిః। అహోరాత్రే ఏవావరున్ధే। అథో అహోరాత్రయోరేవ ప్రతితిష్ఠతి। తా యదుభయీర్దివా వా నక్తం వా జుహుయాత్। అహోరాత్రే మోహయేత్। ఉషసే స్వాహా వ్యుష్ట్యై స్వాహోదేష్యతే స్వాహోద్యతే స్వాహేత్యనుదితే జుహోతి। ఉదితాయ

స్వాహా సువర్గాయ స్వాహా లోకాయ స్వాహేత్యుదితే జుహోతి। అహోరాత్రయోరవ్యతిమోహాయ॥[౬౨]

ఏకోత్తరం జుహోతి ప్రయుతాయ స్వాహేత్యాహ సముద్రాయ స్వాహేత్యాహాహర్వ్యుష్టిః సప్త చ॥16॥

విభూర్మాత్రా ప్రభూః పిత్రేత్యశ్వనామాని జుహోతి। ఉభయోరేవైనం లోకయోర్నామధేయం గమయతి॥ ఆయనాయ స్వాహా ప్రాయణాయ స్వాహేత్యుద్ద్రావాఞ్జుహోతి। సర్వమేవైనమస్కన్నగ్ం సువర్గం లోకం గమయతి॥ అగ్నయే స్వాహా సోమాయ స్వాహేతి పూర్వహోమాఞ్జుహోతి। పూర్వ ఏవ ద్విషన్తం భ్రాతృవ్యమతిక్రామతి॥ పృథివ్యై స్వాహాఽన్తరిక్షాయ స్వాహేత్యాహ। యథా యజురేవైతత్॥ అగ్నయే స్వాహా సోమాయ స్వాహేతి పూర్వదీక్షా జుహోతి। పూర్వ ఏవ ద్విషన్తం భ్రాతృవ్యమతిక్రామతి॥[౬౩] పృథివ్యై స్వాహాఽన్తరిక్షాయ స్వాహేత్యేకవిగ్ంశినీం దీక్షాం జుహోతి। ఏకవిగ్ంశతిర్వై దేవలోకాః। ద్వాదశ మాసాః పఞ్చర్తవః। త్రయ ఇమే లోకాః। అసావాదిత్య ఏకవిగ్ంశః। ఏష సువర్గో లోకః। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥ భువో దేవానాం కర్మణేత్యృతుదీక్షా జుహోతి। ఋతూనేవాస్మై కల్పయతి॥ అగ్నయే స్వాహా వాయవే స్వాహేతి జుహోత్యనన్తరిత్యై॥[౬౪] అర్వాఙ్యజ్ఞః సంక్రామత్విత్యాప్తీర్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్యాప్త్యై। భూతం భవ్యం భవిష్యదితి పర్యాప్తీర్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్య పర్యాప్త్యై। ఆ మే గృహా భవన్త్విత్యాభూర్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్యాభూత్యై। అగ్నినా తపోఽన్వభవదిత్యనుభూర్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్యానుభూత్యై। స్వాహాఽఽధిమాధీతాయ స్వాహేతి సమస్తాని వైశ్వదేవాని జుహోతి। సమస్తమేవ ద్విషన్తం భ్రాతృవ్యమతిక్రామతి॥ [౬౫] దద్భ్యః స్వాహా హనూభ్యాగ్ స్వాహేత్యఙ్గహోమాఞ్జుహోతి। అఙ్గే అఙ్గే వై పురుషస్య పాప్మోపశ్లిష్టః। అఙ్గాదఙ్గాదేవైనం పాప్మనస్తేన ముఞ్చతి॥ అఞ్జ్యేతాయ స్వాహా కృష్ణాయ స్వాహా శ్వేతాయ స్వాహేత్యశ్వరూపాణి జుహోతి। రూపైరేవైనగ్ం సమర్ధయతి। ఓషధీభ్యః స్వాహా మూలేభ్యః

స్వాహేత్యోషధిహోమాఞ్జుహోతి। ద్వయ్యో వా ఓషధయః। పుష్పేభ్యోఽన్యాః ఫలం గృహ్ణన్తి। మూలేభ్యోఽన్యాః। తా ఏవోభయీరవరున్ధే॥ [౬౬] వనస్పతిభ్యః స్వాహేతి వనస్పతిహోమాఞ్జుహోతి। ఆరణ్యస్యాన్నాద్యస్యావరుద్ధ్యై॥ మేషస్త్వా పచతైరవత్విత్యపావ్యాని జుహోతి। ప్రాణా వై దేవా అపావ్యాః। ప్రాణానేవావరున్ధే॥ కూప్యాభ్యః స్వాహాఽద్భ్యః స్వాహేత్యపాగ్ం హోమాఞ్జుహోతి। అప్సు వా ఆపః। అన్నం వా ఆపః। అద్భ్యో వా అన్నం జాయతే। యదేవాద్భ్యోఽన్నం జాయతే। తదవరున్ధే॥[౬౭]

పూర్వదీక్షా జుహోతి పూర్వ ఏవ ద్విషన్తం భ్రాతృవ్యమతిక్రామత్యనన్తరిత్యై క్రామతిరున్ధే జాయత ఏకం చ॥17॥

అమ్భాగ్ంసి జుహోతి। అయం వై లోకోఽమ్భాగ్ంసి। తస్య వసవోఽధిపతయః। అగ్నిర్జ్యోతిః। యదమ్భాగ్ంసి జుహోతి। ఇమమేవ లోకమవరున్ధే। వసూనాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి। అగ్నిం జ్యోతిరవరున్ధే॥ నభాగ్ంసి జుహోతి। అన్తరిక్షం వై నభాగ్ంసి॥[౬౮] తస్య రుద్రా అధిపతయః। వాయుర్జ్యోతిః। యన్నభాగ్ంసి జుహోతి। అన్తరిక్షమేవావరున్ధే। రుద్రాణాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి। వాయుం జ్యోతిరవరున్ధే॥ మహాగ్ంసి జుహోతి। అసౌ వై లోకో మహాగ్ంసి। తస్యాదిత్యా అధిపతయః। సూర్యో జ్యోతిః। [౬౯] యన్మహాగ్ంసి జుహోతి। అముమేవ లోకమవరున్ధే। ఆదిత్యానాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి। సూర్యం జ్యోతిరవరున్ధే॥ నమో రాజ్ఞే నమో వరుణాయేతి యవ్యాని జుహోతి। అన్నాద్యస్యావరుద్ధ్యై॥ మయోభూర్వాతో అభి వాతూస్రా ఇతి గవ్యాని జుహోతి। పశూనామవరుద్ధ్యై॥ ప్రాణాయ స్వాహా వ్యానాయ స్వాహేతి సంతతిహోమాఞ్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్య సంతత్యై॥ [౭౦] సితాయ స్వాహాఽసితాయ స్వాహేతి ప్రముక్తీర్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్య ప్రముక్త్యై। పృథివ్యై స్వాహాఽన్తరిక్షాయ స్వాహేత్యాహ। యథా యజురేవైతత్॥ దత్త్వతే స్వాహాఽదన్తకాయ స్వాహేతి శరీరహోమాఞ్జుహోతి। పితృలోకమేవ తైర్యజమానోఽవరున్ధే॥ కస్త్వా యునక్తి స త్వా యునక్త్వితి పరిధీన్యునక్తి। ఇమే వై లోకాః పరిధయః। ఇమానేవాస్మై లోకాన్

యునక్తి। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥[౨౦] యః ప్రాణతో య ఆత్మదా ఇతి మహిమానౌ జుహోతి। సువర్గో వై లోకో మహః। సువర్గమేవ తాభ్యాం లోకం యజమానోఽవరున్ధే। ఆ బ్రహ్మన్ బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతామితి సమస్తాని బ్రహ్మవర్చసాని జుహోతి। బ్రహ్మవర్చసమేవ తైర్యజమానోఽవరున్ధే। జజ్ఞి బీజమితి జుహోత్యనన్తరిత్యై। అగ్నయే సమనమత్పృథివ్యై సమనమదితి సన్నతిహోమాఞ్జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్య సంనత్యై॥ భూతాయ స్వాహా భవిష్యతే స్వాహేతి భూతాభవ్యౌ హోమౌ జుహోతి। అయం వై లోకో భూతమ్। [౨౧] అసౌ భవిష్యత్। అనయోరేవ లోకయోః ప్రతితిష్ఠతి। సర్వస్యాప్త్యై। సర్వస్యావరుద్ధ్యై॥ యదక్రన్దః ప్రథమం జాయమాన ఇత్యశ్వస్తోమీయం జుహోతి। సర్వస్యాప్త్యై। సర్వస్య జిత్యై। సర్వమేవ తేనాప్నోతి। సర్వం జయతి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। [౨౩] య ఉ చైనమేవం వేద॥ యజ్ఞగ్ం రక్షాగ్ంస్యజిఘాగ్ంసన్న్। స ఏతాన్ ప్రజాపతిర్నక్తగ్ంహోమానపశ్యత్। తానజుహోత్। తైర్వై స యజ్ఞాద్రక్షాగ్ంస్యపాహన్న్। యన్నక్తగ్ంహోమాఞ్జుహోతి। యజ్ఞాదేవ తైర్యజమానో రక్షాగ్ంస్యపహన్తి। ఉషసే స్వాహా వ్యుష్ట్యై స్వాహేత్యన్తతో జుహోతి। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥[౨౪]

*వై నభాగ్ంసి సూర్యో జ్యోతిః సంతత్యై సమష్ట్యై భూతం యజతే నవ చ॥**18**॥*

ఏకయూపో వైకాదశినీ వా। అన్యేషాం యజ్ఞానాం యూపా భవన్తి। ఏకవిగ్ంశిన్యశ్వమేధస్య। సువర్గస్య లోకస్యాభిజిత్యై॥ బైల్వో వా ఖాదిరో వా పాలాశో వా। అన్యేషాం యజ్ఞక్రతూనాం యూపా భవన్తి। రాజ్జుదాల ఏకవిగ్ంశత్యరత్నిరశ్వమేధస్య। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై। నాన్యేషాం పశూనాం తేజన్యా అవద్యన్తి। అవద్యన్త్యశ్వస్య। [౨౫] పాప్మా వై తేజనీ। పాప్మనోఽపహత్యై। ప్లక్షశాఖాయామన్యేషాం పశూనామవద్యన్తి। వేతసశాఖాయామశ్వస్య। అప్సుయోనిర్వా అశ్వః। అప్సుజో వేతసః। స్వ ఏవాస్య యోనావవద్యతి॥ యూపేషు గ్రామ్యాన్ పశూన్నియుఞ్జన్తి। ఆరోకేష్వారణ్యాన్ధారయన్తి। పశూనాం వ్యావృత్త్యై। ఆ

గ్రామ్యాన్ పశూఀల్లభన్తే। ప్రారణ్యాన్థ్సృజన్తి। పాప్మనోఽపహత్యై॥[౭౯]
అశ్వస్య వ్యావృత్త్యై త్రీణి చ॥19॥

రాజ్జుదాలమగ్నిష్ఠం మినోతి। భ్రూణహత్యాయా అపహత్యై। పౌతుద్రవావభితో భవతః। పుణ్యస్య గన్ధస్యావరుద్ధ్యై। భ్రూణహత్యామేవాస్మాదపహత్య। పుణ్యేన గన్ధేనోభయతః పరిగృహ్ణాతి॥ షడ్బైల్వా భవన్తి। బ్రహ్మవర్చసస్యావరుద్ధ్యై। షట్ఖాదిరాః। తేజసోఽవరుద్ధ్యై। [౭౭] షట్పాలాశాః। సోమపీథస్యావరుద్ధ్యై। ఏకవిగ్ంశతిః సంపద్యన్తే। ఏకవిగ్ంశతిర్వై దేవలోకాః। ద్వాదశ మాసాః పఞ్చర్తవః। త్రయ ఇమే లోకాః। అసావాదిత్య ఏకవిగ్ంశః। ఏష సువర్గో లోకః। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥ శతం పశవో భవన్తి।[౭౦] శతాయుః పురుషః శతేన్ద్రియః। ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి। సర్వం వా అశ్వమేధ్యాప్నోతి। అపరిమితా భవన్తి। అపరిమితస్యావరుద్ధ్యై॥ బ్రహ్మవాదినో వదన్తి। కస్మాథ్సత్యాత్। దక్షిణతోఽన్యేషాం పశూనామవద్యన్తి। ఉత్తరతోఽశ్వస్యేతి। వారుణో వా అశ్వః। [౭౯] ఏషా వై వరుణస్య దిక్। స్వాయామేవాస్య దిశ్యవద్యతి। యదిత రేషాం పశూనామవద్యతి। శతదేవత్యం తేనావరున్ధే॥ చితేఽగ్నావధి వైతసే కటేఽశ్వం చినోతి। అప్సుయోనిర్వా అశ్వః। అప్సుజో వేతసః। స్వ ఏవైనం యోనౌ ప్రతిష్ఠాపయతి। పురస్తాత్ప్రత్యఞ్చం తూపరం చినోతి। పశ్చాత్ప్రాచీనం గోమృగమ్। [౮౦] ప్రాణాపానావేవాస్మిన్థ్సమ్యఞ్చౌ దధాతి। అశ్వం తూపరం గోమృగమితి సర్వహుత ఏతాఞ్జుహోతి। ఏషాం లోకానామభిజిత్యై॥ ఆత్మనాఽభిజుహోతి। సాత్మానమేవైనగ్ం సతనుం కరోతి। సాత్మాఽముష్మిఀల్లోకే భవతి। య ఏవం వేద। అథో వసోరేవ ధారాం తేనావరున్ధే॥ ఇలువర్దాయ స్వాహా బలివర్దాయ స్వాహేత్యాహ। సంవథ్సరో వా ఇలువర్దః। పరివథ్సరో బలివర్దః। సంవథ్సరాదేవ పరివథ్సరాదాయురవరున్ధే। ఆయురేవాస్మిన్దధాతి। తస్మాదశ్వమేధయాజీ జరసా విస్రసాఽముం లోకమేతి॥[౮౧]
తేజసోఽవరుద్ధ్యై భవన్త్యశ్వో గోమృగమిలువర్దశ్చత్వారి చ॥20॥

ఏకవిగ్ంశోఽగ్నిర్భవతి। ఏకవిగ్ం శః స్తోమః। ఏకవిగ్ంశతిర్యూపాః॥ యథా వా అశ్వా వర్షభా వా వృషాణః సగ్గ్ స్ఫురేరన్న్। ఏవమేతథ్స్తోమాః సగ్గ్ స్ఫురన్తే। యదేకవిగ్ంశాః। తే యథ్సమృచ్ఛేరన్న్। హన్యేతాస్య యజ్ఞః। ద్వాదశ ఏవాగ్నిః స్యాదిత్యాహుః। ద్వాదశః స్తోమః।
[౦౨] ఏకాదశ యూపాః। యద్ద్వాదశోఽగ్నిర్భవతి। ద్వాదశ మాసాః సంవథ్సరః। సంవథ్సరేణైవాస్మై అన్నమవరున్ధే॥ యద్దశ యూపా భవన్తి। దశాక్షరా విరాట్। అన్నం విరాట్। విరాజైవాన్నాద్యమవరున్ధే। య ఏకాదశః। స్తన ఏవాస్యై సః।[౦౩] దుహ ఏవైనాం తేన॥ తదాహుః। యద్ద్వాదశోఽగ్నిః స్యాద్ద్వాదశః స్తోమ ఏకాదశ యూపాః। యథా స్థూరిణా యాయాత్। తాదృక్తత్। ఏకవిగ్ంశ ఏవాగ్నిః స్యాదిత్యాహుః। ఏకవిగ్ంశః స్తోమః। ఏకవిగ్ంశతిర్యూపాః। యథా ప్రష్టిభిర్యాతి। తాదృగేవ తత్॥[౦౪] యో వా అశ్వమేధే తిస్రః కకుభో వేద। కకుద్ధ రాజ్ఞాం భవతి। ఏకవిగ్ంశోఽగ్నిర్భవతి। ఏకవిగ్ంశః స్తోమః। ఏకవిగ్ంశతిర్యూపాః। ఏతా వా అశ్వమేధే తిస్రః కకుభః। య ఏవం వేద। కకుద్ధ రాజ్ఞాం భవతి॥ యో వా అశ్వమేధే త్రీణి శీర్షాణి వేద। శిరో హ రాజ్ఞాం భవతి। ఏకవిగ్ంశోఽగ్నిర్భవతి। ఏకవిగ్ంశః స్తోమః। ఏకవిగ్ంశతిర్యూపాః। ఏతాని వా అశ్వమేధే త్రీణి శీర్షాణి। య ఏవం వేద। శిరో హ రాజ్ఞాం భవతి॥[౦౫]

*ద్వాదశః స్తోమః స ఏవ తచ్ఛిరో హ రాజ్ఞాం భవతి షట్చ॥**21**॥*

దేవా వా అశ్వమేధే పవమానే। సువర్గం లోకం న ప్రాజానన్న్। తమశ్వః ప్రాజానాత్। యదశ్వమేధేఽశ్వేన మేధ్యేనోదఞ్చో బహిష్పవమానగ్ం సర్పన్తి। సువర్గస్య లోకస్య ప్రజ్ఞాత్యై॥ న వై మనుష్యః సువర్గం లోకమఞ్జసా వేద। అశ్వో వై సువర్గం లోకమఞ్జసా వేద। యదుద్గాతోద్గాయేత్। యథాఽక్షేత్రజ్ఞోఽన్యేన పథా ప్రతిపాదయేత్। తాదృక్తత్।[౦౬] ఉద్గాతారమపరుధ్య। అశ్వముద్గీథాయ వృణీతే। యథా క్షేత్రజ్ఞోఽఞ్జసా నయతి।

ఏవమేపైనమశ్వః సువర్గం లోకమఞ్జసా నయతి। పుచ్ఛమన్వారభన్తే। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై। హిం కరోతి। సామైవాకః॥ హిం కరోతి। ఉద్గీథ ఏవాస్య సః। [౦౭] వడబా ఉప రున్ధన్తి। మిథునత్వాయ ప్రజాత్యై। అథో యథోపగాతార ఉపగాయన్తి। తాదృగేవ తత్॥ ఉదగాసీదశ్వో మేధ్య ఇత్యాహ। ప్రాజాపత్యో వా అశ్వః। ప్రజాపతిరుద్గీథః। ఉద్గీథమేవావరున్ధే। అథో ఋక్సామయోరేవ ప్రతితిష్ఠతి॥ హిరణ్యేనోపాకరోతి। జ్యోతిర్వై హిరణ్యమ్। జ్యోతిరేవ ముఖతో దధాతి। యజమానే చ ప్రజాసు చ। అథో హిరణ్యజ్యోతిరేవ యజమానః సువర్గం లోకమేతి॥[౦౮]

తథ్స ఉపాకరోతి చత్వారి చ॥22॥

పురుషో వై యజ్ఞః। యజ్ఞః ప్రజాపతిః। యదశ్వే పశూన్నియుఞ్జన్తి। యజ్ఞాదేవ తద్యజ్ఞం ప్రయుఙ్క్తే॥ అశ్వం తూపరం గోమృగమ్। తానగ్నిష్ఠ ఆలభతే। సేనాముఖమేవ తథ్సగ్ శ్యతి। తస్మాద్రాజముఖం భీష్మం భావుకమ్॥ ఆగ్నేయం కృష్ణగ్రీవం పురస్తాల్లలాటే। పూర్వాగ్నిమేవ తం కురుతే।[౦౯] తస్మాత్పూర్వాగ్నిం పురస్తాథ్స్థాపయన్తి। పౌష్ణమన్వఞ్చమ్। అన్నం వై పూషా। తస్మాత్పూర్వాగ్నావాహార్యమాహరన్తి॥ ఐన్ద్రాపౌష్ణముపరిష్టాత్। ఐన్ద్రో వై రాజన్యోఽన్నం పూషా। అన్నాద్యేనైవైనముభయతః పరిగృహ్ణాతి। తస్మాద్రాజన్యోఽన్నాదో భావుకః॥ ఆగ్నేయౌ కృష్ణగ్రీవౌ బాహువోః। బాహువోరేవ వీర్యం ధత్తే।[౧౦] తస్మాద్రాజన్యో బాహుబలీ భావుకః॥ త్వాష్ట్రౌ లోమశసక్థౌ సక్థ్యోః। సక్థ్యోరేవ వీర్యం ధత్తే। తస్మాద్రాజన్య ఊరుబలీ భావుకః॥ శితిపృష్ఠో బార్హస్పత్యో పృష్ఠే। బ్రహ్మవర్చసమేవోపరిష్టాద్ధత్తే। అథో కవచే ఏవైతే అభితః పర్యూహతే। తస్మాద్రాజన్యః సన్నద్ధో వీర్యం కరోతి॥ ధాత్రే పృషోదరమధస్తాత్। ప్రతిష్ఠామేవైతాం కురుతే। అథో ఇయం వై ధాతా। అస్యామేవ ప్రతి తిష్ఠతి॥ సౌర్యం బలక్షం పుచ్ఛే। ఉథ్సేధమేవ తం కురుతే। తస్మాదుథ్సేధం భయే ప్రజా అభి సగ్ శ్రయన్తి॥[౧౧]

కురుతే ధత్తే కురుతే పఞ్చ చ॥23॥

సాఙ్గ్రహణ్యా చతుష్టయ్యో యో వై యః పితుశ్చత్వారో యథా నిక్తం ప్రజాపతయే త్వా యథా ప్రోక్షితం విభూరాహ ప్రజాపతిరకామయతాశ్వమేధేన ప్రజాపతిర్న కిఞ్చ న సావిత్రమాబ్రహ్మన్ ప్రజాపతిర్దేవేభ్యః ప్రజపతీ రక్షాగ్ంసి ప్రజాపతిమీప్సతి విభూరశ్వనామాన్యమ్బాగ్ంస్యేకయూపో రాజ్జుదాలమేకవిగ్ంశో దేవాః పురుషస్త్రయోవిగ్ంశతిః॥23॥

సాఙ్గ్రహణ్యా తస్మాదశ్వమేధయాజీ యత్పరిమితా యద్యజ్ఞముఖే యో దీక్షాం దేవానేవ త్రయ ఇమే సితాయ ప్రాణాపానావేవాస్మిన్తస్మాద్రాజన్య ఏకనవతిః॥91॥

సాఙ్గ్రహణ్యాసగ్గ్శ్రయన్తి॥

॥హరిః ఓమ్॥

తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణే తృతీయాష్టకే నవమ ప్రపాఠకః

॥అశ్వమేధస్య ద్వితీయతృతీయాహర్విధానమ్॥

హరిః ఓమ్॥ ప్రజాపతిరశ్వమేధమసృజత। సోఽస్మాథ్సృష్టోఽపాక్రామత్। తమష్టాదశిభిరను ప్రాయుఙ్క్త। తమాప్నోత్। తమాప్త్వాఽష్టాదశిభిరవారున్ధ। యదష్టాదశిన ఆలభ్యన్తే। యజ్ఞమేవ తైరాప్త్వా యజమానోఽవరున్ధే। సంవథ్సరస్య వా ఏషా ప్రతిమా। యదష్టాదశినః। ద్వాదశ మాసాః పఞ్చర్తవః। [౧] సంవథ్సరోఽష్టాదశః। యదష్టాదశిన ఆలభ్యన్తే। సంవథ్సరేమేవ తైరాప్త్వా యజమానోఽవరున్ధే॥ అగ్నిష్ఠేఽన్యాన్ పశూనుపాకరోతి। ఇతరేషు యూపేష్వష్టాదశినోఽజామిత్వాయ। నవనవాలభ్యన్తే సవీర్యత్వాయ॥ యదాఽఽరణ్యైః సగ్గ్ స్థాపయేత్। వ్యవస్యేతాం పితాపుత్రౌ। వ్యధ్వానః క్రామేయుః। విదూరం గ్రామయోర్గ్రామాన్తౌ స్యాతామ్।[౨] ఋక్షీకాః పురుషవ్యాఘ్రాః పరిమోషిణ ఆవ్యాధినీస్తస్కరా అరణ్యేష్వాజాయేరన్॥ తదాహుః। అపశవో వా ఏతే। యదారణ్యాః। యదారణ్యైః సగ్గ్ స్థాపయేత్। క్షిప్రే యజమానమరణ్యం మృతగ్ం హరేయుః। అరణ్యాయతనా హ్యారణ్యాః పశవ ఇతి। యత్పశూన్నాలభేత। అనవరుద్ధా అస్య పశవః స్యుః। యత్పర్యగ్నికృతానుథ్సృజేత్। [౩] యజ్ఞవేశసం కుర్యాత్॥ యత్పశూనాలభతే। తేనైవ పశూనవరున్ధే। యత్పర్యగ్నికృతానుథ్సృజత్యయజ్ఞవైశసాయ। అవరుద్ధా అస్య పశవో భవన్తి। న యజ్ఞవేశసం భవతి। న యజమానమరణ్యం మృతగ్ం హరన్తి। గ్రామ్యైః సగ్గ్ స్థాపయతి। ఏతే వై పశవః క్షేమో నామ। సం పితాపుత్రావవస్యతః। సమధ్వానః క్రామన్తి। సమన్తికం గ్రామయోర్గ్రామాన్తౌ భవతః। నర్క్షీకాః పురుషవ్యాఘ్రాః పరిమోషిణ ఆవ్యాధినీస్తస్కరా అరణ్యేష్వాజాయన్తే॥[౪]

ఋతవః స్యాతాముత్సృజేత్స్యతస్త్రీణి చ॥1॥

ప్రజాపతిరకామయతోభౌ లోకావవరున్ధీయేతి। స ఏతానుభయాన్ పశూనపశ్యత్। గ్రామ్యాగ్శ్చారణ్యాగ్శ్చ। తానాలభత। తైర్వై స ఉభౌ లోకావవారున్ధ। గ్రామ్యైరేవ పశుభిరిమం లోకమవారున్ధ। ఆరణ్యైరముమ్। యద్గ్రామ్యాన్ పశూనాలభతే। ఇమమేవ తైర్లోకమవరున్ధే। యదారణ్యాన్।[౫] అముం తైః॥ అనవరుద్ధో వా ఏతస్య సంవత్సర ఇత్యాహుః। య ఇత ఇతశ్చాతుర్మాస్యాని సంవత్సరం ప్రయుఙ్క్త ఇతి। ఏతావాన్ వై సంవత్సరః। యచ్చాతుర్మాస్యాని। యదేతే చాతుర్మాస్యాః పశవ ఆలభ్యన్తే। ప్రత్యక్షమేవ తైః సంవత్సరం యజమానోఽవరున్ధే॥ వి వా ఏష ప్రజయా పశుభిర్ ఋధ్యతే। యః సంవత్సరం ప్రయుఙ్క్తే। సంవత్సరః సువర్గో లోకః।[౬] సువర్గం తు లోకం నాపరాధ్నోతి। ప్రజా వై పశవ ఏకాదశినీ। యదేత ఐకాదశినాః పశవ ఆలభ్యన్తే। సాక్షాదేవ ప్రజాం పశూన్ యజమానోఽవరున్ధే॥ ప్రజాపతిర్విరాజమసృజత। సా సృష్టాఽశ్వమేధం ప్రావిశత్। తాం దశిభిరను ప్రాయుఙ్క్త। తామాప్నోత్। తామాప్త్వా దశిభిరవారున్ధ। యద్దశిన ఆలభ్యన్తే।[౭] విరాజమేవ తైరాప్త్వా యజమానోఽవరున్ధే॥ ఏకాదశదశత ఆలభ్యన్తే। ఏకాదశాక్షరా త్రిష్టుప్। త్రైష్టుభాః పశవః। పశూనేవావరున్ధే॥ వైశ్వదేవో వా అశ్వః। నానాదేవత్యాః పశవో భవన్తి। అశ్వస్య సర్వత్వాయ। నానారూపా భవన్తి। తస్మాన్నానారూపాః పశవః। బహురూపా భవన్తి। తస్మాద్బహురూపాః పశవః సమృద్ధ్యై॥[౮]

ఆరణ్యాన్లోకో దశిన ఆలభ్యన్తే నానారూపాః పశవో ద్వే చ॥2॥

అస్మై వై లోకాయ గ్రామ్యాః పశవ ఆలభ్యన్తే। అముష్మా ఆరణ్యాః। యద్గ్రామ్యాన్ పశూనాలభతే। ఇమమేవ తైర్లోకమవరున్ధే। యదారణ్యాన్। అముం తైః। ఉభయాన్ పశూనాలభతే। గ్రామ్యాగ్శ్చారణ్యాగ్శ్చ। ఉభయోర్లోకయోరవరుద్ధ్యై। ఉభయాన్

పశూనాలభతే। [౯] గ్రామ్యాగ్శ్చారణ్యాగ్శ్చ। ఉభయస్యాన్నాద్యస్యావరుద్ధ్యై। ఉభయాన్ పశూనాలభతే। గ్రామ్యాగ్శ్చారణ్యాగ్శ్చ। ఉభయేషాం పశూనామవరుద్ధ్యై॥ త్రయస్త్రయో భవన్తి। త్రయ ఇమే లోకాః। ఏషాం లోకానామాప్త్యై॥ బ్రహ్మవాదినో వదన్తి। తస్మాథ్సత్యాత్। [౧౦] అస్మింల్లోకే బహవః కామా ఇతి। యథ్సమానీభ్యో దేవతాభ్యోఽన్యేఽన్యే పశవ ఆలభ్యన్తే। అస్మిన్నేవ తల్లోకే కామాన్దధాతి। తస్మాదస్మింల్లోకే బహవః కామాః॥ త్రయాణాం త్రయాణాగ్ం సహ వపా జుహోతి। త్ర్యావృతో వై దేవాః। త్ర్యావృత ఇమే లోకాః। ఏషాం లోకానామాప్త్యై। ఏషాం లోకానాం కౢప్త్యై॥ పర్యగ్నికృతానారణ్యానుథ్సృజన్త్యహిగ్ంసాయై॥[౧౧]

అవరుద్ధ్యా ఉభయాన్ పశూనాలభతే సత్యాదహిగ్ంసాయై॥3॥

యుఞ్జన్తి బ్రధ్నమిత్యాహ। అసౌ వా ఆదిత్యో బ్రధ్నః। ఆదిత్యమేవాస్మై యునక్తి। అరుషమిత్యాహ। అగ్నిర్వా అరుషః। అగ్నిమేవాస్మై యునక్తి। చరన్తమిత్యాహ। వాయుర్వై చరన్। వాయుమేవాస్మై యునక్తి। పరితస్థుష ఇత్యాహ।[౧౨] ఇమే వై లోకాః పరితస్థుషః। ఇమానేవాస్మై లోకాన్ యునక్తి॥ రోచన్తే రోచనా దివీత్యాహ। నక్షత్రాణి వై రోచనా దివి। నక్షత్రాణ్యేవాస్మై రోచయతి। యుఞ్జన్త్యస్య కామ్యేత్యాహ। కామానేవాస్మై యునక్తి। హరీ విపక్షసేత్యాహ। ఇమే వై హరీ విపక్షసా। ఇమే ఏవాస్మై యునక్తి। [౧౩] శోణా ధృష్ణూ నృవాహసేత్యాహ। అహోరాత్రే వై నృవాహసా। అహోరాత్రే ఏవాస్మై యునక్తి। ఏతా ఏవాస్మై దేవతా యునక్తి। సువర్గస్య లోకస్య సమష్ట్యై॥ కేతుం కృణ్వన్నకేతవ ఇతి ధ్వజం ప్రతిముఞ్చతి। యశ ఏవైనగ్ం రాజ్ఞాం గమయతి। జీమూతస్యేవ భవతి ప్రతీకమిత్యాహ। యథా యజురేవైతత్। యే తే పన్థానః సవితః పూర్వ్యాస ఇత్యధ్వర్యుర్యజమానం వాచయత్యభిజిత్యై॥[౧౪] పరా వా ఏతస్య యజ్ఞ ఏతి। యస్య పశురుపాకృతోఽన్యత్ర వేద్యా ఏతి। ఏతగ్గ్ స్తోతరేతేన పథా పునరశ్వమావర్తయాసి న ఇత్యాహ। వాయుర్వై స్తోతా।

వాయుమేవాస్య పరస్తాద్దధాత్యావృత్త్యై॥ యథా వై హవిషో గృహీతస్య స్కన్దతి। ఏవం వా ఏతదశ్వస్య స్కన్దతి। యదస్యోపాకృతస్య లోమాని శీయన్తే। యద్వాలేషు కాచానావయన్తి। లోమాన్యేవాస్య తథ్సంభరన్తి॥[౧౫] భూర్భువః సువరితి ప్రాజాపత్యాభిరావయన్తి। ప్రాజాపత్యో వా అశ్వః। స్వయైవైనం దేవతయా సమర్ధయన్తి। భూరితి మహిషీ। భువ ఇతి వావాతా। సువరితి పరివృక్తీ। ఏషాం లోకానామభిజిత్యై॥ హిరణ్యయాః కాచా భవన్తి। జ్యోతిర్వై హిరణ్యమ్। రాష్ట్రమశ్వమేధః॥[౧౬] జ్యోతిశ్చైవాస్మై రాష్ట్రం చ సమీచీ దధాతి। సహస్రం భవన్తి। సహస్రసంమితః సువర్గో లోకః। సువర్గస్య లోకస్యాభిజిత్యై॥ అప వా ఏతస్మాత్తేజ ఇన్ద్రియం పశవః శ్రీః క్రామన్తి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। వసవస్త్వాఽఞ్జన్తు గాయత్రేణ ఛన్దసేతి మహిష్యభ్యనక్తి। తేజో వా ఆజ్యమ్। తేజో గాయత్రీ। తేజసైవాస్మై తేజోఽవరున్ధే।[౧౭] రుద్రాస్త్వాఽఞ్జన్తు త్రైష్టుభేన ఛన్దసేతి వావాతా। తేజో వా ఆజ్యమ్। ఇన్ద్రియం త్రిష్టుప్। తేజసైవాస్మా ఇన్ద్రియమవరున్ధే। ఆదిత్యాస్త్వాఽఞ్జన్తు జాగతేన ఛన్దసేతి పరివృక్తీ। తేజో వా ఆజ్యమ్। పశవో జగతీ। తేజసైవాస్మై పశూనవరున్ధే। పత్న్యోఽభ్యఞ్జన్తి। శ్రియా వా ఏతద్రూపమ్। [౧౮] యత్పత్నయః। శ్రియమేవాస్మిన్తద్దధతి। నాస్మాత్తేజ ఇన్ద్రియం పశవః శ్రీరపకామన్తి॥ లాజీ౩ఞ్ఛాచీ౩న్ యశో మమా౪ం ఇత్యతిరిక్తమన్నమశ్వాయోపాహరన్తి। ప్రజామేవాన్నాదీం కుర్వతే। ఏతద్దేవా అన్నమత్తైతదన్నమద్ధి ప్రజాపత ఇత్యాహ। ప్రజాయామేవాన్నాద్యం దధతే। యది నావజిఘ్రేత్। అగ్నిః పశురాసీదిత్యవఘ్రాపయేత్। అవ హైవ జిఘ్రతి॥ ఆక్రాన్ వాజీ క్రమైరత్యక్రమీద్వాజీ ద్యౌస్తే పృష్ఠం పృథివీ సధస్థమిత్యశ్వమనుమన్త్రయతే। ఏషాం లోకానామభిజిత్యై। సమిద్ధో అఞ్జన్కృదరం మతీనామిత్యశ్వస్యాప్రియో భవన్తి సరూపత్వాయ॥[౧౯]

పరితస్థుష ఇత్యాహేమే ఏవాస్మై యునక్త్యభిజిత్యై భరన్త్యశ్వమేధో రున్ధే రూపం జిఘ్రతి త్రీణి చ॥4॥

తేజసా వా ఏష బ్రహ్మవర్చసేన వ్యృధ్యతే। యోఽశ్వమేధేన యజతే। హోతా చ బ్రహ్మా చ

బ్రహ్మోద్యం వదతః। తేజసా చైవైనం బ్రహ్మవర్చసేన చ సమర్ధయతః॥ దక్షిణతో బ్రహ్మా భవతి। దక్షిణత ఆయతనో వై బ్రహ్మా। బార్హస్పత్యో వై బ్రహ్మా। బ్రహ్మవర్చసమేవాస్య దక్షిణతో దధాతి। తస్మాద్దక్షిణోఽర్ధో బ్రహ్మవర్చసితరః॥ ఉత్తరతో హోతా భవతి। [౨౦] ఉత్తరత ఆయతనో వై హోతా। ఆగ్నేయో వై హోతా। తేజో వా అగ్నిః। తేజ ఏవాస్యోత్తరతో దధాతి। తస్మాదుత్తరోఽర్ధస్తేజస్వితరః॥ యూపమభితో వదతః। యజమానదేవత్యో వై యూపః। యజమానమేవ తేజసా చ బ్రహ్మవర్చసేన చ సమర్ధయతః॥ కిగ్గ్ స్విదాసీత్పూర్వచిత్తిరిత్యాహ। ద్యౌర్వై వృష్టిః పూర్వచిత్తిః।[౨౧] దివమేవ వృష్టిమవరున్ధే॥ కిగ్గ్ స్విదాసీద్బృహద్వయ ఇత్యాహ। అశ్వో వై బృహద్వయః। అశ్వమేవావరున్ధే॥ కిగ్గ్ స్విదాసీత్పిశఙ్గిలేత్యాహ। రాత్రిర్వై పిశఙ్గిలా। రాత్రిమేవావరున్ధే॥ కిగ్గ్ స్విదాసీత్పిలిప్పిలేత్యాహ। శ్రీర్వై పిలిప్పిలా। అన్నాద్యమేవావరున్ధే॥[౨౨] కః స్విదేకాకీ చరతీత్యాహ। అసౌ వా ఆదిత్య ఏకాకీ చరతి। తేజ ఏవావరున్ధే॥ క ఉ స్విజ్జాయతే పునరిత్యాహ। చన్ద్రమా వై జాయతే పునః। ఆయురేవావరున్ధే॥ కిగ్గ్ స్విద్ధిమస్య భేషజమిత్యాహ। అగ్నిర్వై హిమస్య భేషజమ్। బ్రహ్మవర్చసమేవావరున్ధే॥ కిగ్గ్ స్విదావపనం మహదిత్యాహ।[౨౩] అయం వై లోక ఆవపనం మహత్। అస్మిన్నేవ లోకే ప్రతితిష్ఠతి॥ పృచ్ఛామి త్వా పరమన్తం పృథివ్యా ఇత్యాహ। వేదిర్వై పరోఽన్తః పృథివ్యాః। వేదిమేవావరున్ధే॥ పృచ్ఛామి త్వా భువనస్య నాభిమిత్యాహ। యజ్ఞో వై భువనస్య నాభిః। యజ్ఞమేవావరున్ధే॥ పృచ్ఛామి త్వా వృష్ణో అశ్వస్య రేత ఇత్యాహ। సోమో వై వృష్ణో అశ్వస్య రేతః। సోమపీథమేవావరున్ధే॥ పృచ్ఛామి వాచః పరమం వ్యోమేత్యాహ। బ్రహ్మ వై వాచః పరమం వ్యోమ। బ్రహ్మవర్చసమేవావరున్ధే॥[౨౪]

హోతా భవతి వై వృష్టిః పూర్వచిత్తిరన్నాద్యమేవావరున్ధే మహదిత్యాహ సోమో వై వృష్ణో అశ్వస్య రేతశ్చత్వారి చ॥5॥

అప వా ఏతస్మాత్ప్రాణాః క్రామన్తి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। ప్రాణాయ స్వాహా వ్యానాయ స్వాహేతి సంజ్ఞప్యమాన ఆహుతీర్జుహోతి। ప్రాణానేవాస్మిన్దధాతి। నాస్మాత్ప్రాణా

అపక్రామన్తి॥ అవన్తీః స్థావన్తీస్త్వాఽవన్తు। ప్రియం త్వా ప్రియాణామ్। వర్‌షిష్ఠమాప్యానామ్। నిధీనాం త్వా నిధిపతిగ్ం హవామహే వసో మమేత్యాహ। అపైవాస్మై తద్ధ్నువతే।[౨౫] అథో ధువన్త్యేవైనమ్। అథో న్యేవాస్మై హ్నువతే॥ త్రిః పరియన్తి। త్రయ ఇమే లోకాః। ఏభ్య ఏవైనం లోకేభ్యో ధువతే॥ త్రిః పునః పరియన్తి। షట్థ్సంపద్యన్తే। షడ్వా ఋతవః। ఋతుభిరేవైనం ధువతే॥ అప వా ఏతేభ్యః ప్రాణాః క్రామన్తి।[౨౬] యే యజ్ఞే ధువనం తన్వతే। నవకృత్వః పరియన్తి। నవ వై పురుషే ప్రాణాః। ప్రాణానేవాత్మన్దధతే। నైభ్యః ప్రాణా అపక్రామన్తి॥ అమ్బే అమ్బాల్యమ్బిక ఇతి పత్నీముదానయతి। అహ్వత్యేవైనామ్। సుభగే కామ్పీలవాసినీత్యాహ। తప ఏవైనాముపనయతి। సువర్గే లోకే సంప్రోర్ణ్వాథామిత్యాహ।[౨౭] సువర్గమేవైనాం లోకం గమయతి॥ ఆఽహమజాని గర్భధమా త్వమజాసి గర్భధమిత్యాహ। ప్రజా వై పశవో గర్భః। ప్రజామేవ పశూనాత్మన్ధత్తే॥ దేవా వా అశ్వమేధే పవమానే। సువర్గం లోకం న ప్రాజానన్। తమశ్వః ప్రాజానాత్। యథ్సూచీభిరసిపథాన్కల్పయన్తి। సువర్గస్య లోకస్య ప్రజ్ఞాత్యై। గాయత్రీ త్రిష్టుబ్జగతీత్యాహ।[౨౮] యథా యజురేవైతత్॥ త్రయ్యః సూచ్యో భవన్తి। అయస్మయ్యో రజతా హరిణ్యః। అస్య వై లోకస్య రూపమయస్మయ్యః। అన్తరిక్షస్య రజతాః। దివో హరిణ్యః। దిశో వా అయస్మయ్యః। అవాన్తరదిశా రజతాః। ఊర్ధ్వా హరిణ్యః। దిశ ఏవాస్మై కల్పయతి॥ కస్త్వా ఛ్యతి కస్త్వా విశాస్తీత్యాహాహిగ్ంసాయై॥[౨౯]

హ్నువతే క్రామన్త్యూర్ణ్వాథామిత్యాహ జగతీత్యాహ కల్పయత్యేకం చ॥6॥

అప వా ఏతస్మాచ్ఛ్రీ రాష్ట్రం క్రామతి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। ఊర్ధ్వామేనాముచ్ఛ్రయతాదిత్యాహ। శ్రీర్వై రాష్ట్రమశ్వమేధః। శ్రియమేవాస్మై రాష్ట్రమూర్ధ్వముచ్ఛ్రయతి॥ వేణుభారం గిరావివేత్యాహ। రాష్ట్రం వై భారః। రాష్ట్రమేవాస్మై పర్యూహతి॥ అథాస్యా మధ్యమేధతామిత్యాహ। శ్రీర్వై రాష్ట్రస్య మధ్యమ్। [30] శ్రియమేవావరున్ధే॥ శీతే వాతే పునన్నివేత్యాహ। క్షేమో వై రాష్ట్రస్య శీతో వాతః।

క్షేమమేవావరున్ధే॥ యద్ధరిణీ యవమత్తీత్యాహ। విడ్వై హరిణీ। రాష్ట్రం యవః। విశం చైవాస్మై రాష్ట్రం చ సమీచీ దధాతి॥ న పుష్టం పశు మన్యత ఇత్యాహ। తస్మాద్రాజా పశూన్న పుష్యతి॥ [30] శూద్రా యదర్యజారా న పోషాయ ధనాయతీత్యాహ। తస్మాద్వైశీపుత్రన్నాభిషిఞ్చన్తే॥ ఇయం యకా శకున్తికేత్యాహ। విడ్వై శకున్తికా। రాష్ట్రమశ్వమేధః। విశం చైవాస్మై రాష్ట్రం చ సమీచీ దధాతి॥ ఆహలమితి సర్పతీత్యాహ। తస్మాద్రాష్ట్రాయ విశః సర్పన్తి॥ ఆహతం గభే పస ఇత్యాహ। విడ్వై గభః।[31] రాష్ట్రం పసః। రాష్ట్రమేవ విశ్యాహన్తి। తస్మాద్రాష్ట్రం విశం ఘాతుకమ్॥ మాతా చ తే పితా చ త ఇత్యాహ। ఇయం వై మాతా। అసౌ పితా। ఆభ్యామేవైనం పరిదదాతి॥ అగ్రం వృక్షస్య రోహత ఇత్యాహ। శ్రీర్వై వృక్షస్యాగ్రమ్। శ్రియమేవావరున్ధే॥ [33] ప్రసులామీతి తే పితా గభే ముష్టిమతగ్ంసయదిత్యాహ। విడ్వై గభః। రాష్ట్రం ముష్టిః। రాష్ట్రమేవ విశ్యాహన్తి। తస్మాద్రాష్ట్రం విశం ఘాతుకమ్॥ అప వా ఏతేభ్యః ప్రాణాః క్రామన్తి। యే యజ్ఞేఽపూతం వదన్తి। దధిక్రావ్ణ్ణో అకారిషమితి సురభిమతీమృచం వదన్తి। ప్రాణా వై సురభయః। ప్రాణానేవాత్మన్దధతే। నైభ్యః ప్రాణా అపక్రామన్తి॥ ఆపో హి ష్ఠా మయోభువ ఇత్యద్భిర్మార్జయన్తే। ఆపో వై సర్వా దేవతాః। దేవతాభిరేవాత్మానం పవయన్తే॥[34]

రాష్ట్రస్య మధ్యం పుష్యతి గభోరున్ధే దధతే చత్వారి చ॥7॥

ప్రజాపతిః ప్రజాః సృష్ట్వా ప్రేణాఽను ప్రావిశత్। తాభ్యః పునః సంభవితుం నాశక్నోత్। సోఽబ్రవీత్। ఋధ్నవదిత్సః। యో మేతః పునః సంభరదితి। తం దేవా అశ్వమేధేనైవ సమభరన్। తతో వై త ఆర్ధ్నువన్। యోఽశ్వమేధేన యజతే। ప్రజాపతిమేవ సంభరత్యృధ్నోతి॥ పురుషమాలభతే। [35] వైరాజో వై పురుషః। విరాజమేవాలభతే। అథో అన్నం వై విరాట్। అన్నమేవావరున్ధే॥ అశ్వమాలభతే। ప్రాజాపత్యో వా అశ్వః। ప్రజాపతిమేవాలభతే। అథో శ్రీర్వా ఏకశఫమ్। శ్రియమేవావరున్ధే॥ గామాలభతే।[36] యజ్ఞో

పై గౌః। యజ్ఞమేవాలభతే। అథో అన్నం పై గౌః। అన్నమేవావరున్ధే॥ అజావీ ఆలభతే భూమ్నే। అథో పుష్టిర్వై భూమా। పుష్టిమేవావరున్ధే। పర్యగ్నికృతం పురుషం చారణ్యాగ్శ్చోత్సృజన్త్యహిగ్ంసాయై॥ ఉభౌ వా ఏతౌ పశూ ఆలభ్యేతే। యశ్చావమో యశ్చ పరమః। తేఽస్యోభయే యజ్ఞే బద్ధాః। అభీష్టా అభిప్రీతాః। అభిజితా అభిహుతా భవన్తి। నైనం దంక్ష్ణవః పశవో యజ్ఞే బద్ధాః। అభీష్టా అభిప్రీతాః। అభిజితా అభిహుతా హిగ్ంసన్తి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। య ఉ చైనమేవం వేద॥[౩౭]

లభతే గామాలభతే పరమోఽష్టౌ చ॥8॥

ప్రథమేన వా ఏష స్తోమేన రాధ్వా। చతుష్టోమేన కృతేనాయానాముత్తరేఽహన్। ఏకవిగ్ంశే ప్రతిష్ఠాయాం ప్రతితిష్ఠతి। ఏకవిగ్ంశాత్ప్రతిష్ఠాయా ఋతూనన్వారోహతి। ఋతవో వై పృష్ఠాని। ఋతవః సంవత్సరః। ఋతుష్వేవ సంవత్సరే ప్రతిష్ఠాయ। దేవతా అభ్యారోహతి। శక్వరయః పృష్ఠం భవన్త్యన్యదన్యచ్ఛన్దః। అన్యేఽన్యే వా ఏతే పశవ ఆలభ్యన్తే।[౩౮] ఉతేవ గ్రామ్యాః। ఉతేవారణ్యాః। అహరేవ రూపేణ సమర్ధయతి। అథో అహ్న ఏవైష బలిర్హ్రియతే॥ తదాహుః। అపశవో వా ఏతే। యదజావయశ్చారణ్యాశ్చ। ఏతే వై సర్వే పశవః। యద్గవ్యా ఇతి। గవ్యాన్ పశూనుత్తమేఽహన్నాలభతే।[౩౯] తేనైవోభయాన్ పశూనవరున్ధే। ప్రాజాపత్యా భవన్తి। అనభిజితస్యాభిజిత్యై॥ సౌరీర్నవ శ్వేతా వశా అనూబన్ధ్యా భవన్తి। అన్తత ఏవ బ్రహ్మవర్చసమవరున్ధే। సోమాయ స్వరాజ్ఞేఽనోవాహావనడ్వాహావితి ద్వన్ద్వినః పశూనాలభతే। అహోరాత్రాణామభిజిత్యై॥ పశుభిర్వా ఏష వ్యృధ్యతే। యోఽశ్వమేధేన యజతే। ఛగలం కల్మాషం కికిదీవిం విదీగయమితి త్వాష్ట్రాన్ పశూనాలభతే। పశుభిరేవాత్మానగ్ం సమర్ధయతి॥ ఋతుభిర్వా ఏష వ్యృధ్యతే। యోఽశ్వమేధేన యజతే। పిశఙ్గాస్త్రయో వాసన్తా ఇత్యృతుపశూనాలభతే। ఋతుభిరేవాత్మానగ్ం సమర్ధయతి॥ ఆ వా ఏష పశుభ్యో వృశ్చ్యతే। యోఽశ్వమేధేన యజతే। పర్యగ్నికృతా ఉత్సృజన్త్యనావ్రస్కాయ॥

లభ్యన్తే లభతే త్వాష్ట్రాన్ పశూనాలభతేఽష్టౌ చ॥9॥

ప్రజాపతిరకామయత మహానన్నాదః స్యామితి। స ఏతావశ్వమేధే మహిమానావపశ్యత్। తావగృహ్ణీత। తతో వై స మహానన్నాదోఽభవత్। యః కామయేత మహానన్నాదః స్యామితి। స ఏతావశ్వమేధే మహిమానౌ గృహ్ణీత। మహానేవాన్నాదో భవతి॥ యజమానదేవత్యా వై వపా। రాజా మహిమా। యద్వపాం మహిమ్నోభయతః పరియజతి। యజమానమేవ రాజ్యేనోభయతః పరిగృహ్ణాతి॥ పురస్తాథ్స్వాహాకారా వా అన్యే దేవాః। ఉపరిష్టాథ్స్వాహాకారా అన్యే। తే వా ఏతేఽశ్వ ఏవ మేధ్య ఉభయేఽవరుధ్యన్తే। యద్వపాం మహిమ్నోభయతః పరియజతి। తానేవోభయాన్ ప్రీణాతి॥[౪౧]

పరియజతి షట్చ॥10॥

వైశ్వదేవో వా అశ్వః। తం యత్ప్రాజాపత్యం కుర్యాత్। యా దేవతా అపిభాగాః। తా భాగధేయేన వ్యర్ధయేత్। దేవతాభ్యః సమదం దధ్యాత్। స్తేగాన్దగ్గ్ష్ట్రాభ్యాం మణ్డూకాఞ్జమ్భ్యేభిరితి। ఆజ్యమవదానం కృత్వా ప్రతిసంఖ్యాయమాహుతీర్జుహోతి। యా ఏవ దేవతా అపిభాగాః। తా భాగధేయేన సమర్ధయతి। న దేవతాభ్యః సమదం దధాతి॥[౪౨] చతుర్దశైతాననువాకాఞ్జుహోత్యనన్తరిత్యై। ప్రయాసాయ స్వాహేతి పఞ్చదశమ్। పఞ్చదశ వా అర్ధమాసస్య రాత్రయః। అర్ధమాసశః సంవథ్సర ఆప్యతే॥ దేవాసురాః సంయత్తా ఆసన్న్। తేఽబ్రువన్నగ్నయః స్విష్టకృతః। అశ్వస్య మేధ్యస్య వయముద్ధారముద్ధరామహై। అథైతానభిభవామేతి। తే లోహితముదహరన్త। తతో దేవా అభవన్న్।[౪౩] పరాఽసురాః। యథ్స్విష్టకృద్భ్యో లోహితం జుహోతి భ్రాతృవ్యాభిభూత్యై। భవత్యాత్మనా। పరాఽస్య భ్రాతృవ్యో భవతి॥ గోమృగకణ్ఠేన ప్రథమామాహుతిం జుహోతి। పశవో వై గోమృగః।

రుద్రోఽగ్నిః స్విష్టకృత్। రుద్రాదేవ పశూనన్తర్దధాతి। అథో యత్రైషాఽఽహుతిర్ హూయతే। న తత్ర రుద్రః పశూనభిమన్యతే॥[౪౪] అశ్వశఫేన ద్వితీయామాహుతిం జుహోతి। పశవో వా ఏకశఫమ్। రుద్రోఽగ్నిః స్విష్టకృత్। రుద్రాదేవ పశూనన్తర్దధాతి। అథో యత్రైషాఽఽహుతిర్ హూయతే। న తత్ర రుద్రః పశూనభిమన్యతే॥ అయస్మయేన కమణ్డలునా తృతీయామ్। ఆహుతిం జుహోత్యాయాస్యో వై ప్రజాః। రుద్రోఽగ్నిః స్విష్టకృత్। రుద్రాదేవ ప్రజా అన్తర్దధాతి। అథో యత్రైషాఽఽహుతిర్ హూయతే। న తత్ర రుద్రః ప్రజా అభిమన్యతే॥[౪౫]

దధాత్యభవన్మన్యతే ప్రజా అన్తర్దధాతి ద్వే చ॥11॥

అశ్వస్య వా ఆలబ్ధస్య మేధ ఉదక్రామత్। తదశ్వస్తోమీయమభవత్। యదశ్వస్తోమీయం జుహోతి। స మేధమేవైనమాలభతే॥ ఆజ్యేన జుహోతి। మేధో వా ఆజ్యమ్। మేధోఽశ్వస్తోమీయమ్। మేధేనైవాస్మిన్మేధం దధాతి॥ షట్త్రిగ్ంశతం జుహోతి। షట్త్రిగ్ంశదక్షరా బృహతీ।[౪౬] బార్హతాః పశవః। సా పశూనాం మాత్రా। పశూనేవ మాత్రయా సమర్ధయతి। తా యద్భూయసీర్వా కనీయసీర్వా జుహుయాత్। పశూన్మాత్రయా వ్యర్ధయేత్। షట్త్రిగ్ంశతం జుహోతి। షట్త్రిగ్ంశదక్షరా బృహతీ। బార్హతాః పశవః। సా పశూనాం మాత్రా। పశూనేవ మాత్రయా సమర్ధయతి॥ [౪౭] అశ్వస్తోమీయగ్ం హుత్వా ద్విపదా జుహోతి। ద్విపాద్వై పురుషో ద్విప్రతిష్ఠః। తదేనం ప్రతిష్ఠయా సమర్ధయతి॥ తదాహుః। అశ్వస్తోమీయం పూర్వగ్ం హోతవ్యా 3 న్ద్విపదా 3 ఇతి। అశ్వో వా అశ్వస్తోమీయమ్। పురుషో ద్విపదాః। అశ్వస్తోమీయగ్ం హుత్వా ద్విపదా జుహోతి। తస్మాద్ద్విపాచ్చతుష్పాదమత్తి। అథో ద్విపద్యేవ చతుష్పదః ప్రతిష్ఠాపయతి। ద్విపదా హుత్వా। నాన్యాముత్తరామాహుతిం జుహుయాత్। యదన్యాముత్తరామాహుతిం జుహుయాత్। ప్ర ప్రతిష్ఠాయాశ్చ్యవేత। ద్విపదా అన్తతో జుహోతి ప్రతిష్ఠిత్యై॥[౪౮]

బృహత్యర్ధయతి స్థాపయతి పఞ్చ చ॥12॥

ప్రజాపతిరశ్వమేధమసృజత। సోఽస్మాథ్సృష్టోఽపాక్రామత్। తం యజ్ఞక్రతుభిరన్వైచ్ఛత్। తం యజ్ఞక్రతుభిర్నాన్వవిన్దత్। తమిష్టిభిరన్వైచ్ఛత్। తమిష్టిభిరన్వవిన్దత్। తదిష్టీనామిష్టిత్వమ్। యథ్సంవథ్సరమిష్టిభిర్యజతే। అశ్వమేవ తదన్విచ్ఛతి॥ సావిత్రియో భవన్తి।[౪౯] ఇయం వై సవితా। యో వా అస్యాం నశ్యతి యో నిలయతే। అస్యాం వావ తం విన్దన్తి॥ న వా ఇమాం కశ్చ నేత్యాహుః। తిర్యఙ్నోర్ధ్వోఽత్యేతుమర్హతీతి। యథ్సావిత్రియో భవన్తి। సవితృప్రసూత ఏవైనమిచ్ఛతి॥ ఈశ్వరో వా అశ్వః ప్రముక్తః పరాం పరావతం గన్తోః। యథ్సాయం ధృతీర్జుహోతి। అశ్వస్య యత్యై ధృత్యై॥[౫౦] యత్ప్రాతరిష్టిభిర్యజతే। అశ్వమేవ తదన్విచ్ఛతి। యథ్సాయం ధృతీర్జుహోతి। అశ్వస్యైవ యత్యై ధృత్యై। తస్మాథ్సాయం ప్రజాః క్షేమ్యా భవన్తి। యత్ప్రాతరిష్టిభిర్యజతే। అశ్వమేవ తదన్విచ్ఛతి। తస్మాద్దివా నష్టైష ఏతి॥ యత్ప్రాతరిష్టిభిర్యజతే సాయం ధృతీర్జుహోతి। అహోరాత్రాభ్యామేవైనమన్విచ్ఛతి। అథో అహోరాత్రాభ్యామేవాస్మై యోగక్షేమం కల్పయతి॥ [౫౦]

భవన్తి ధృత్యా ఏనమన్విచ్ఛత్యేకం చ॥13॥

అప వా ఏతస్మాచ్ఛ్రీ రాష్ట్రం క్రామతి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। బ్రాహ్మణౌ వీణాగాథినౌ గాయతః। శ్రియా వా ఏతద్రూపమ్। యద్వీణా। శ్రియమేవాస్మిన్తద్ధత్తః। యదా ఖలు వై పురుషః శ్రియమశ్నుతే। వీణాఽస్మై వాద్యతే॥ తదాహుః। యదుభౌ బ్రాహ్మణౌ గాయేతామ్। [౫౨] ప్రభ్రగ్ంశుకాఽస్మాచ్ఛ్రీః స్యాత్। న వై బ్రాహ్మణే శ్రీ రమత ఇతి। బ్రాహ్మణోఽన్యో గాయేత్। రాజన్యోఽన్యః। బ్రహ్మ వై బ్రాహ్మణః। క్షత్త్రగ్ం రాజన్యః। తథా హాస్య బ్రహ్మణా చ క్షత్త్రేణ చోభయతః శ్రీః పరిగృహీతా భవతి॥ తదాహుః। యదుభౌ దివా గాయేతామ్। అపాస్మాద్రాష్ట్రం క్రామేత్।[౫౩] న వై బ్రాహ్మణే రాష్ట్రగ్ం రమత ఇతి। యదా ఖలు వై రాజా

కామయతే। అథ బ్రాహ్మణం జినాతి। దివా బ్రాహ్మణో గాయేత్। నక్తగ్ం రాజన్యః। బ్రహ్మణో వై రూపమహః। క్షత్రస్య రాత్రిః। తథా హాస్య బ్రహ్మణా చ క్షత్త్రేణ చోభయతో రాష్ట్రం పరిగృహీతం భవతి॥ ఇత్యదదా ఇత్యయజథా ఇత్యపచ ఇతి బ్రాహ్మణో గాయేత్। ఇష్టాపూర్తం వై బ్రాహ్మణస్య। [౫౪] ఇష్టాపూర్తేనైవైనగ్ం స సమర్ధయతి॥ ఇత్యజినా ఇత్యయుధ్యథా ఇత్యముగ్ం సంగ్రామమహన్నితి రాజన్యః। యుద్ధం వై రాజన్యస్య। యుద్ధేనైవైనగ్ం స సమర్ధయతి॥ అక్లుప్తా వా ఏతస్యర్తవ ఇత్యాహుః। యోఽశ్వమేధేన యజత ఇతి। తిస్రోఽన్యో గాయతి తిస్రోఽన్యః। షట్థ్సంపద్యన్తే। షడ్వా ఋతవః। ఋతూనేవాస్మై కల్పయతః॥ తాభ్యాగ్ం సగ్గ్స్థాయామ్। అనోయుక్తే చ శతే చ దదాతి॥ శతాయుః పురుషః శతేన్ద్రియః। ఆయుష్యేవేన్ద్రియే ప్రతితిష్ఠతి॥[౫౫]

*గాయేతాం క్రామేద్బ్రాహ్మణస్య కల్పయతశ్చత్వారి చ॥***14***॥*

సర్వేషు వా ఏషు లోకేషు మృత్యవోఽన్వాయత్తాః। తేభ్యో యదాహుతీర్న జుహుయాత్। లోకేలోక ఏనం మృత్యుర్విన్దేత్। మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహేత్యభిపూర్వమాహుతీర్జుహోతి। లోకాల్లోకాదేవ మృత్యుమవయజతే। నైనం లోకేలోకే మృత్యుర్విన్దతి॥ యదముష్మై స్వాహాఽముష్మై స్వాహేతి జుహ్వాథ్సంచక్షీత। బహుం మృత్యుమమిత్రం కుర్వీత। మృత్యవే స్వాహేత్యేకస్మా ఏవైకాం జుహుయాత్। ఏకో వా అముష్మిఀల్లోకే మృత్యుః। [౫౬] అశనయా మృత్యురేవ। తమేవాముష్మిఀల్లోకేఽవ యజతే॥ భ్రూణహత్యాయై స్వాహేత్యవభృథ ఆహుతిం జుహోతి। భ్రూణహత్యామేవావ యజతే॥ తదాహుః। యద్భ్రూణహత్యాఽపాత్ర్యాఽథ। కస్మాద్యజ్ఞేఽపి క్రియత ఇతి॥ అమృత్యుర్వా అన్యో భ్రూణహత్యాయా ఇత్యాహుః। భ్రూణహత్యా వావ మృత్యురితి। యద్భ్రూణహత్యాయై స్వాహేత్యవభృథ ఆహుతిం జుహోతి। [౫౭] మృత్యుమేవాహుత్యా తర్పయిత్వా పరిపాణం కృత్వా। భ్రూణఘ్నే భేషజం కరోతి॥ ఏతాగ్ం హ వై ముణ్డిభ

ఔదన్యవః। భ్రూణహత్యాయై ప్రాయశ్చిత్తిం విదాఞ్చకార। యో హాస్యాపి ప్రజాయాం బ్రాహ్మణగ్ం హన్తి। సర్వస్మై తస్మై భేషజం కరోతి॥ జుమ్బకాయ స్వాహేత్యవభృథ ఉత్తమామాహుతిం జుహోతి। వరుణో వై జుమ్బకః। అన్తత ఏవ వరుణమవయజతే॥ ఖలతేర్విక్లిధస్య శుక్లస్య పిఙ్గాక్షస్య మూర్ధఞ్జుహోతి। ఏతద్వై వరుణస్య రూపమ్। రూపేణైవ వరుణమవయజతే॥[౫౦]

లోకే మృత్యుర్జుహోతి మూర్ధఞ్జుహోతి ద్వే చ॥15॥

వారుణో వా అశ్వః। తం దేవతయా వ్యర్ధయతి। యత్ప్రాజాపత్యం కరోతి। నమో రాజ్ఞే నమో వరుణాయేత్యాహ। వారుణో వా అశ్వః। స్వయైవైనం దేవతయా సమర్ధయతి। నమోఽశ్వాయ నమః ప్రజాపతయ ఇత్యాహ। ప్రాజాపత్యో వా అశ్వః। స్వయైవైనం దేవతయా సమర్ధయతి॥ నమోఽధిపతయ ఇత్యాహ। [౫౯] ధర్మో వా అధిపతిః। ధర్మమేవావరున్ధే। అధిపతిరస్యధిపతిం మా కుర్వధిపతిరహం ప్రజానాం భూయాసమిత్యాహ। అధిపతిమేవైనగ్ం సమానానాం కరోతి॥ మాం ధేహి మయి ధేహీత్యాహ। ఆశిషమేవైతామాశాస్తే। ఉపాకృతాయ స్వాహేత్యుపాకృతే జుహోతి। ఆలబ్ధాయ స్వాహేతి నియుక్తే జుహోతి। హుతాయ స్వాహేతి హుతే జుహోతి। ఏషాం లోకానామభిజిత్యై॥ [౬౦] ప్ర వా ఏష ఏభ్యో లోకేభ్యశ్చ్యవతే। యోఽశ్వమేధేన యజతే। ఆగ్నేయమైన్ద్రాగ్నమాశ్వినమ్। తాన్ పశూనాలభతే ప్రతిష్ఠిత్యై। యదాగ్నేయో భవతి। అగ్నిః సర్వా దేవతాః। దేవతా ఏవావరున్ధే। బ్రహ్మ వా అగ్నిః। క్షత్త్రమిన్ద్రః। యదైన్ద్రాగ్నో భవతి।[౬౧] బ్రహ్మక్షత్త్రే ఏవావరున్ధే। యదాశ్వినో భవతి। ఆశిషామవరుద్ధ్యై। త్రయో భవన్తి। త్రయ ఇమే లోకాః। ఏష్వేవ లోకేషు ప్రతితిష్ఠతి॥ అగ్నయేఽగ్ంహోముచేఽష్టాకపాల ఇతి దశహవిషమిష్టిం నిర్వపతి। దశాక్షరా విరాట్। అన్నం విరాట్। విరాజైవాన్నాద్యమవరున్ధే॥ అగ్నేర్మన్వే ప్రథమస్య ప్రచేతస ఇతి యాజ్యానువాక్యా భవన్తి సర్వత్వాయ॥[౬౨]

అధిపతయ ఇత్యాహాభిజిత్యా ఐన్ద్రాగ్నో భవతి రున్ధ ఏకం చ॥16॥

యద్యశ్వముపతపద్విన్దేత్। ఆగ్నేయమష్టాకపాలం నిర్వపేత్। సౌమ్యం చరుమ్। సావిత్రమష్టాకపాలమ్। యదాగ్నేయో భవతి। అగ్నిః సర్వా దేవతాః। దేవతాభిరేవైనం భిషజ్యతి। యథ్సౌమ్యో భవతి। సోమో వా ఓషధీనాగ్ం రాజా। యాభ్య ఏవైనం విన్దతి।[౬౩] తాభిరేవైనం భిషజ్యతి। యథ్సావిత్రో భవతి। సవితృప్రసూత ఏవైనం భిషజ్యతి। ఏతాభిరేవైనం దేవతాభిర్భిషజ్యతి। అగదో హైవ భవతి॥ పౌష్ణం చరుం నిర్వపేత్। యది శ్లోణః స్యాత్। పూషా వై శ్లోణ్యస్య భిషక్। స ఏవైనం భిషజ్యతి। అశ్లోణో హైవ భవతి।[౬౪] రౌద్రం చరుం నిర్వపేత్। యది మహతీ దేవతాఽభిమన్యేత। ఏతద్దేవత్యో వా అశ్వః। స్వయైవైనం దేవతయా భిషజ్యతి। అగదో హైవ భవతి॥ వైశ్వానరం ద్వాదశకపాలం నిర్వపేన్మృగాఖరే యది నాగచ్ఛేత్। ఇయం వా అగ్నిర్వైశ్వానరః। ఇయమేవైనమర్చిభ్యాం పరిరోధమానయతి। ఆహైవ సుత్యమహర్గచ్ఛతి॥ యద్యధీయాత్। [౬౫] అగ్నయేఽగ్ంహోముచేఽష్టాకపాలః। సౌర్యం పయః। వాయవ్య ఆజ్యభాగః। యజమానో వా అశ్వః। అగ్ంహసా వా ఏష గృహీతః। యస్యాశ్వో మేధాయ ప్రోక్షితోఽధ్యేతి। యదగ్ంహోముచే నిర్వపతి। అగ్ంహస ఏవ తేన ముచ్యతే॥ యజమానో వా అశ్వః। రేతసా వా ఏష వ్యృధ్యతే।[౬౬] యస్యాశ్వో మేధాయ ప్రోక్షితోఽధ్యేతి। సౌర్యగ్ం రేతః। యథ్సౌర్యం పయో భవతి। రేతసైవైనగ్ం స సమర్ధయతి॥ యజమానో వా అశ్వః। గర్భైర్వా ఏష వ్యృధ్యతే। యస్యాశ్వో మేధాయ ప్రోక్షితోఽధ్యేతి। వాయవ్యా గర్భాః। యద్వాయవ్య ఆజ్యభాగో భవతి। గర్భైరేవైనగ్ం స సమర్ధయతి। అథో యస్యైవైషాఽశ్వమేధే ప్రాయశ్చిత్తిః క్రియతే। ఇష్ట్వా వసీయాన్ భవతి॥[౬౭]

విన్దత్యశ్లోణో హైవ భవత్యధీయాదృధ్యతే గర్భైరేవైనగ్ం సమర్ధయతి ద్వే చ॥17॥

తదాహుః। ద్వాదశ బ్రహ్మౌదనాన్థ్సగ్స్థితే నిర్వపేత్। ద్వాదశభిర్వేష్టిభిర్యజేతేతి।

యదిష్టిభిర్యజేత। ఉపనాముక ఏనం యజ్ఞః స్యాత్। పాపీయాగ్‌స్తు స్యాత్॥ ఆప్తాని వా ఏతస్య ఛన్దాగ్‌ంసి। య ఈజానః। తాని క ఏతావదాశు పునః ప్రయుఞ్జీతేతి। సర్వా వై సగ్గ్‌స్థితే యజ్ఞే వాగాప్యతే। [౬౦] సాఽఽప్తా భవతి యాతయామ్నీ। క్రూరీకృతేవ హి భవత్యరుష్కృతా। సా న పునః ప్రయుజ్యేత్యాహుః। ద్వాదశైవ బ్రహ్మౌదనాన్థ్సగ్గ్ స్థితే నిర్వపేత్॥ ప్రజాపతిర్వా ఓదనః। యజ్ఞః ప్రజాపతిః। ఉపనాముక ఏనం యజ్ఞో భవతి। న పాపీయాన్ భవతి। ద్వాదశ భవన్తి। ద్వాదశ మాసాః సంవథ్సరః। సంవథ్సర ఏవ ప్రతితిష్ఠతి॥[౬౧]

*ఆప్యతే సంవథ్సర ఏకం చ॥**18**॥*

ఏష వై విభూర్నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర విభు భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై ప్రభూర్నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర ప్రభు భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వా ఊర్జస్వాన్నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్రోర్జస్వద్భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై పయస్వాన్నామ యజ్ఞః।[౬౨] సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర పయస్వద్భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై విధృతో నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర విధృతం భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై వ్యావృత్తో నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర వ్యావృత్తం భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై ప్రతిష్ఠితో నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర ప్రతిష్ఠితం భవతి।[౬౩] యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై తేజస్వీ నామ యజ్ఞః। సర్వగ్‌ం హ వై తత్ర తేజస్వి భవతి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై బ్రహ్మవర్చసీ నామ యజ్ఞః। ఆ హ వై తత్ర బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవర్చసీ జాయతే। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వా అతివ్యాధీ నామ యజ్ఞః। ఆ హ వై తత్ర రాజన్యోఽతివ్యాధీ జాయతే। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై దీర్ఘో నామ యజ్ఞః। దీర్ఘాయుషో హ వై తత్ర మనుష్యా భవన్తి। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే। ఏష వై క్లృప్తో

నామ యజ్ఞః। కల్పతే హ వై తత్ర ప్రజాభ్యో యోగక్షేమః। యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే॥
[౭౨]

పయస్వాన్నామ యజ్ఞః ప్రతిష్ఠితం భవతి యత్రైతేన యజ్ఞేన యజన్తే షట్చ॥[౧౯]
ఏష వై విభూః ప్రభూరూర్జస్వాన్ పయస్వాన్ విధృతో వ్యావృత్తః ప్రతిష్ఠితస్తేజస్వీ బ్రహ్మవర్చస్యతివ్యాధీ దీర్ఘః క్లృప్తో ద్వాదశ॥

తార్క్ష్యేణాశ్వగ్ం సంజ్ఞపయన్తి। యజ్ఞో వై తార్క్ష్యమ్। యజ్ఞేనైవైనగ్ం సమర్ధయన్తి। యామేన సామ్నా ప్రస్తోతాఽనూపతిష్ఠతే। యమలోకమేవైనం గమయతి॥ తార్క్ష్య చ కృత్త్యధీవాసే చాశ్వగ్ం సంజ్ఞపయన్తి। ఏతద్వై పశూనాగ్ం రూపమ్। రూపేణైవ పశూనవరున్ధే। హిరణ్యకశిపు భవతి। తేజసోఽవరుద్ధ్యై। [౭౩] రుక్మో భవతి। సువర్గస్య లోకస్యానుఖ్యాత్యై। అశ్వో భవతి। ప్రజాపతేరాప్త్యై॥ అస్య వై లోకస్య రూపం తార్క్ష్యమ్। అన్తరిక్షస్య కృత్త్యధీవాసః। దివో హిరణ్యకశిపు। ఆదిత్యస్య రుక్మః। ప్రజాపతేరశ్వః। ఇమమేవ లోకం తార్క్ష్యేణాప్నోతి। [౭౪] అన్తరిక్షం కృత్త్యధీవాసేన। దివగ్ం హిరణ్యకశిపునా। ఆదిత్యగ్ం రుక్మేణ। అశ్వేనైవ మేధ్యేన ప్రజాపతేః సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోతి। ఏతాసామేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యమ్। సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతామాప్నోతి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। య ఉ చైనమేవం వేద॥[౭౫]
*అవరుద్ధ్యా ఆప్నోత్యష్టౌ చ॥**20**॥*

ఆదిత్యాశ్చాఙ్గిరసశ్చ సువర్గే లోకేఽస్పర్ధన్త। తేఽఙ్గిరస ఆదిత్యేభ్యః। అముమాదిత్యమశ్వగ్గ్ శ్వేతం భూతం దక్షిణామనయన్న్। తేఽబ్రువన్న్। యం నోఽనైష్ట। స వర్యోఽభూదితి। తస్మాదశ్వగ్ం సవర్యేత్యాహ్వయన్తి। తస్మాద్యజ్ఞే వరో దీయతే॥ యత్ప్రజాపతిరాలబ్ధోఽశ్వోఽభవత్। తస్మాదశ్వో నామ। [౭౬] యచ్ఛ్వయదరురాసీత్।

తస్మాదర్వా నామ। యథ్సద్యో వాజాన్థ్సమజయత్। తస్మాద్వాజీ నామ। యదసురాణాం లోకానాదత్త। తస్మాదాదిత్యో నామ॥ అగ్నిర్వా అశ్వమేధస్య యోనిరాయతనమ్। సూర్యోఽగ్నేర్యోనిరాయతనమ్। యదశ్వమేధేఽగ్నౌ చిత్య ఉత్తరవేదిముపవపతి। యోనిమన్తమేవైనమాయతనవన్తం కరోతి।[౨౨] యోనిమానాయతనవాన్ భవతి। య ఏవం వేద॥ ప్రాణాపానౌ వా ఏతౌ దేవానామ్। యదర్కాశ్వమేధౌ। ప్రాణాపానావేవావరున్ధే। ఓజో బలం వా ఏతౌ దేవానామ్। యదర్కాశ్వమేధౌ। ఓజో బలమేవావరున్ధే॥ అగ్నిర్వా అశ్వమేధస్య యోనిరాయతనమ్। సూర్యోఽగ్నేర్యోనిరాయతనమ్। యదశ్వమేధేఽగ్నౌ చిత్య ఉత్తరవేదిం చినోతి। తావర్కాశ్వమేధౌ। అర్కాశ్వమేధావేవావరున్ధే। అథో అర్కాశ్వమేధయోరేవ ప్రతితిష్ఠతి॥[౨౦]

నామ కరోతి సూర్యోఽగ్నేర్యోనిరాయతనం చత్వారి చ॥21॥

ప్రజాపతిం వై దేవాః పితరమ్। పశుం భూతం మేధాయాలభన్త। తమాలభ్యోపావసన్న్। ప్రాతర్యష్టాస్మహ ఇతి। ఏకం వా ఏతద్దేవానామహః। యథ్సంవథ్సరః। తస్మాదశ్వః పురస్తాథ్సంవథ్సర ఆలభ్యతే। యత్ప్రజాపతిరాలబ్ధోఽశ్వోఽభవత్। తస్మాదశ్వః। యథ్సద్యో మేధోఽభవత్।[౨౯] తస్మాదశ్వమేధః। వేదుకోఽశ్వమాశుం భవతి। య ఏవం వేద॥ యద్వై తత్ప్రజాపతిరాలబ్ధోఽశ్వోఽభవత్। తస్మాదశ్వః ప్రజాపతేః పశూనామనురూపతమః॥ ఆఽస్య పుత్రః ప్రతిరూపో జాయతే। య ఏవం వేద॥ సర్వాణి భూతాని సంభృత్యాలభతే। సమేనం దేవాస్తేజసే బ్రహ్మవర్చసాయ భరన్తి। యోఽశ్వమేధేన యజతే।[౧౦] య ఉ చైనమేవం వేద॥ ఏతద్వై తద్దేవా ఏతాం దేవతామ్। పశుం భూతం మేధాయాలభన్త। యజ్ఞమేవ। యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త దేవాః। కామప్రం యజ్ఞమకుర్వత। తేఽమృతత్వమకామయన్త। తేఽమృతత్వమగచ్ఛన్న్। యోఽశ్వమేధేన యజతే। దేవానామేవాయనేనైతి। [౧౧] ప్రాజాపత్యేనైవ యజ్ఞేన యజతే కామప్రేణ। అపునర్మారమేవ గచ్ఛతి॥ ఏతస్య వై రూపేణ

పురస్తాత్ప్రాజాపత్యమృషభం తూపరం బహురూపమాలభతే। సర్వేభ్యః కామేభ్యః। సర్వస్యాప్త్యై। సర్వస్య జిత్యై। సర్వమేవ తేనాప్నోతి। సర్వం జయతి। యోఽశ్వమేధేన యజతే। య ఉ చైనమేవం వేద॥[౮౨]

మేధోఽభవద్యజత ఏతి వేద॥22॥

యో వా అశ్వస్య మేధ్యస్య లోమనీ వేద। అశ్వస్యైవ మేధ్యస్య లోమఁల్లోమఞ్జుహోతి। అహోరాత్రే వా అశ్వస్య మేధ్యస్య లోమనీ। యత్సాయం ప్రాతర్జుహోతి। అశ్వస్యైవ మేధ్యస్య లోమఁల్లోమఞ్జుహోతి। ఏతదనుకృతి హ స్మ వై పురా। అశ్వస్య మేధ్యస్య లోమఁల్లోమఞ్జుహ్వతి॥ యో వా అశ్వస్య మేధ్యస్య పదే వేద। అశ్వస్యైవ మేధ్యస్య పదేపదే జుహోతి। దర్శపూర్ణమాసౌ వా అశ్వస్య మేధ్యస్య పదే।[౮౩] యద్దర్శపూర్ణమాసౌ యజతే। అశ్వస్యైవ మేధ్యస్య పదే పదే జుహోతి। ఏతదనుకృతి హ స్మ వై పురా। అశ్వస్య మేధ్యస్య పదేపదే జుహ్వతి॥ యో వా అశ్వస్య మేధ్యస్య వివర్తనం వేద। అశ్వస్యైవ మేధ్యస్య వివర్తనే వివర్తనే జుహోతి। అసౌ వా ఆదిత్యోఽశ్వః। స ఆహవనీయమాగచ్ఛతి। తద్వివర్తతే। యదగ్నిహోత్రం జుహోతి। అశ్వస్యైవ మేధ్యస్య వివర్తనే వివర్తనే జుహోతి। ఏతదనుకృతి హ స్మ వై పురా। అశ్వస్య మేధ్యస్య వివర్తనే వివర్తనే జుహ్వతి॥[౮౪]

పదే అగ్నిహోత్రం జుహోతి త్రీణి చ॥23॥

ప్రజాపతిస్తమష్టాదశభిః ప్రజాపతిరకామయతో భావస్మై యుఞ్జన్తి తేజసాఽప ప్రాణా అప శ్రీరూర్ధ్వాం ప్రజాపతిః ప్రేణాఽను ప్రథమేన ప్రజాపతిరకామయత మహాన్వైశ్వదేవో వా అశ్వస్య ప్రజాపతిస్తం యజ్ఞక్రతుభిరప శ్రీర్బ్రాహ్మణౌ సర్వేషు వారుణో యద్వ్యశ్వం తదాహురేష వై విభూస్తార్క్ష్యేణాదిత్యాః ప్రజాపతిం పితరం యో వా అశ్వస్య మేధ్యస్య లోమనీ త్రయోవిగ్ంశతిః॥ 23॥

ప్రజాపతిరస్మిన్లోక ఉత్తరతః శ్రియమేవ ప్రజాపతిరకామయత మహాన్ యత్ప్రాతః ప్ర వా ఏష ఏభ్యో లోకేభ్యః సర్వగ్ం హ వై తత్ర పయస్వద్య ఉ చైనమేవం వేద చత్వార్యశీతిః॥84॥

ప్రజాపతిరశ్వమేధగ్ం హ్వాతి॥

॥హరిః ఓమ్॥

॥శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు॥